

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Doksan yedinci İçtima

6.9.1338 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	510:511	yon teşkil edileceğine dair İera Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi	511
2. — Âsayı kiram muamelâtı	512,513	2. — Elâziz'in Helezor karyesinden Hüseyinoğlu Yusuf Ağanın iadei hukuku memnuasına dair Adliye Vekâleti tezkeresi	511
1. — Posta ve Telgraf Encümenindeki münhallere şubelerden âza intihabedilmesine dair Encümen Riyaseti tezkeresi	512	3. — İstihzaratı sulhiye için adli bir komisyon teşkili hakkında İera Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi	511:512
2. — Posta ve Telgraf Encümeni Riyasetine İzmit Mebusu Hamdi Namık ve Mazbata Muharrirliğine Adana Mebusu Zekâi beylerin intihabedildiklerine dair Encümen Riyaseti tezkeresi	512	6. — Takrirler	513
3. — Kozan Mebusu Doktor Mustafa Beyin, Sıhhiye Encümeni Mazbata Muharrirliğinden istifası	513:514	1. — İstanbul Mebusu Mazhar Beyin, zaferi ahir münasebetiyle Riyaset kürsüsünü örten siyah puşidenin kaldırılarak yerine yeşil örtü konulmasına dair takriri	513
3. — Lâyhalar	511	7. — Muhtelif evrak	512
1. — 1338 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu lâyhası	511	1. — Muzafferiyet münasebetiyle muhtelif mahallerden mevrut tebrik telgrafları	513
4. — Teklifler	511	8. — Mazbatalar	514
1. — Erzurum Mebusu Âsım Beyle rüfekasının, Ümera, zâbitan ve mensubini askeriye yüzde yirmilerinin kat'ından sarfınazar edilmesi hakkında kanun teklifi (2/557)	511	1. — Kütahya Mebusu Ragıb Beyin, Ziraat makinalarında istimal edilmek üzere hariçten celbolunacak benzin, benzol, mazut, maden kömürü ile makina yağları, damızlık ve çift hayvanatı ve sairinin Gümrük Resminden muafiyetine dair kanun teklifi ve Muvazenei Maliye ve İktisat encümenleri mazbataları (2/416)	514
5. — Tezkereler	511		
1. — Türkiye ile Rusya arasında bir Ticaret Muahedesinin akdi için bir komis-			

2. — İstihlâk Resmine tâbi margarin yağının diğer nebati yağlara şümulü olup olmadığının tefsirine dair Maliye Vekâleti tezkeresi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

514

9. — Müzakere edilen maddeler 514,522

1. — Düşmandan istirdadedilen mahaller mebuslarına nisabı müzakereyi halel-

dar etmemek şartıyla mezuniyet verilmesi hususunda bir karar ittihaz edilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti Saniyesi tezkeresi

514:521

2. — Karahisarı Sahib Mebusu Mustafa Hulûsi Efendinin, Konya eşrafından Başaralı Mustafa Efendinin affı hakkında kanun teklifi ve Adliye Encümeni mazbatası (2/441)

522:532

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat: 1,50

REİS — Birinci Reisvekili Vehbi Efendi Hazretleri

KATIPLER : Ziya Hürşid Bey (Lâzistan), Enver Bey (İzmir)

REİS — Efendim, Meclis küşadedilmiştir. Zaptı sabık okunacaktır.

1. — ZAPTI SABIK HULÂŞASI

Birinci celse

Birinci Reisvekili Vehbi Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. İkinci defa reye vaz'edilmiş olan Şer'îye bütçesinin 17 ret ve 11 müstenkife karşı 139 reyyle kabul edildiği tebliğ edildi. Kadıoğlu Ahmed, Âkifoğlu Said ve Balâlı Battal'ın bakıyei müddeti ceza-yelerinin aflarına, Askerî Ceza Kanununun 95 nci maddesinin tadiline dair Levayihî kanuniye ile 11 Nisan 1338 tarihli Adliye Encümeni mazbatasının tefsirine dair Müdafaa-i Milliye Vekâleti tezkeresi Adliye Encümenine, mâlûlîni askeriyenin tekaüt muamelesine, Askerî Fabrikaları Usta Mektebine dair levayihî kanuniye Müdafaa-i Milliye ve Muvazenei Maliye encümenlerine, Dahiliye Vekâleti bütçesine elli bin lira ilâvesine dair lâyihai kanuniye Muvazenei Maliye Encümenine, Temettü Vergisi Kanununun ikinci maddesinin tefsirine dair Maliye Vekâleti tezkeresiyle Vesaitü nakliye mükellefiyeti

hakkındaki Kanunun tefsirine ve Elbise bedeli Kanununun tefsirine dair İcra Vekilleri Riyaseti tezkereleri Kavanini Maliye Encümenine, Diyarbekir Mebusu Kadri Beyin, üserayî Harbiyeye ait iki takriri İcra Vekilleri Riyasetine havale olundu. Dahiliye Encümeninde bulunan Teşkilâtı Mülkiye hakkındaki lâyihai kanuniyenin iadesine dair Dahiliye Vekâleti tezkeresi kıraat ve mezkûr lâyihanın iadesi tensibedildi. Muharebatta fedakârlık ve hüsnühizmeti görülen bâzı kumandanların takdirname ile taltifleri hakkındaki Başkumandanlık tezkeresi kıraat ve müttefikân kabul edildi. Kumandanlardan Heyeti Vekilece ferfi ettirililenlerin esamisi Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa tarafından Meclise tebliğ ve müzakere cereyan ederek neticede Karahisarı Şarki Mebusu Ali Süruri Efendinin, yapılan terfilerin usule muvafık ve salâhiyete müstenid olduğuna dair takriri ekseriyetle kabul olundu.

Muzafferiyet münasebetiyle mevzûat tebrik telgraflarına cevap yazılması tensibedildi. Tiflis'te akdedilen yaylaklar hakkındaki Mukavele-name ruznameye alındı. Kayseri Mebusu Hilmi Beyin, tekâlîfi milliye bakıyasına dair sual takririne Dahiliye Vekili Bey tarafından cevap

ita olundu. Yozgad Mebusu Feyyaz Âli Beyin, Başkumandanlık Kanununun tarihi neşrinden itibaren evvelce Başkumandanlık emriyle alınan yüzde yirmilerin ve bakıyesinin tahsil edilmemesine dair takriri kabul olunarak Heyeti Vekileye tebliğ edildi.

Karesi Mebusu Basri, Kayseri Mebusu Osman beylerin sual takrirleri aştahabın Mecliste hazır bulunmamasından dolayı sâkıf addedildi. Mezuniyet hakkındaki Divan kararı Çarşamba ruznamesine talik ve Kütahya Mebusu Ragıb Beye 15 gün mezuniyet ita olundu. Ve teneffüs için celse tatil edildi.

İkinci celse

Vehbi Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilâhaka Kütahya Mebusu Besim Atalay Beye bir ay mezuniyet ita edildi. Nafia Vekili Feyzi Beyin istifanamesi okundu. Gümrüklere müsadere edilen eşya hakkındaki lâyhâ kanunıye badelmüzakere reddolundu. Bilâhara Sıhhiye bütçesinin müzakeresine geçilerek bir müddet müzakereden sonra mabadına içtimai âtide devan olunmak ve Çarşamba günü toplanmak üzere celseye nihayet verildi.

Birinci Reisvekili

Vehbi

Kâtip

Lâzistan

Ziya Hürşid

Kâtip

İzmir

Enver

REİS — Efendim zaptı sabık hakkında mütalâa beyan edecek var mı? (Muvafık sadaları) Zaptı sabık aynen kabul edilmiştir.

4. — TEKLİFLER

1. — *Erzurum Mebusu Âsım Beyle rüfekasının, Ümera, zâbitan ve mensubini askeriye yüzde yirmilerinin kat'ından sarfınazar edilmesi hakkında kanun teklifi (2/557)*

REİS — Erzurum Mebusu Âsım Beyle rüfekasının, Zâbitan maaşlarından yüzde yirmi kat'olunmamasına dair teklifi kanunisi var. Lâyhâ Encümenine gönderiyoruz.

3. — LÂYİHALAR

1. — *1338 senesi Muvazenei Umumiye kanunu lâyhâsı*

REİS — Heyeti Vekileden mevрут 1338 senesi Muvazenei Umumiye lâyhâsı var. Muvazenei Maliye Encümenine gönderiyoruz.

5. — TEZKERELER

1. — *Türkiye ile Rusya arasında bir Ticaret Muahedesi için bir komisyon teşkil edileceğine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi*

REİS — Rusya ile Türkiye arasında bir Ticaret Muahedenamesi akdi için bir heyet teşkiline dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi var. Berayı malûmat okunacaktır.

29/8/1338

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Türkiye ile Rusya arasında bir Ticaret Muahedesi akdi zımında ve Maliye ve İktisat Vekili sabık Trabzon Mebusu Hasan Hüsnü Beyin Riyaseti tahtında Mentеше Mebusu Tevfik Rüşdî ve Haricîye Vekâleti Müsteşarı Suad beylerden mürekkep bir heyeti muahhasanın teşkili ile kendilerine itası lâzım gelen talimatın Maliye ve İktisat vekâletlerince ihzârı İcra Vekilleri Heyetinin 29 . VIII . 1338 tarihindeki içtimanda takarrür etmekle muktazi muamelenin ifasına müsaade buyurulmasını rica ederim efendim.

T. B. M. Meclisi İcra Vekilleri

Heyeti Reisi

Hüseyin Rauf

2. — *Elâziz'in Helezor karyesinden Hasanoğlu Yusuf Ağa'nın iadei hukuku memnuasına dair Adliye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Elâziz'in Helezor karyesinden Yusuf Ağa'nın hukuku memnuasının iadesine dair Heyeti Vekilenin tezkeresi var. Adliye Encümenine gönderiyoruz.

3. — *İstihzaratı sulhiye için adli bir komisyon teşkili hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi*

REİS — İstihzaratı Sulhiye Komisyonu için adli bir komisyon teşkiline dair İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinin bir tezkeresi var. Okunacaktır.

2 . IX . 1338

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Adliye Vekâletinden cevaben mevрут 24

Ağustos 1338 tarih ve 309 numaralı tezkerede: Paris'te vukubulan içtima neticesinde İngiltere, Fransa, İtalya Hariciye Nazırları tarafından dermeyan edilen malî, askerî, iktisadi, adli ve dahilî umura taallûk eden teklifata mukabil Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından serd edilecek teklifatı müteakibe projesinin tertibinde esas ittihaz edilecek mütalâattan Vekâleti müşarünileyhaya mütaallik aksamının ihzar ve tesbiti zımında teşkil olunan Komisyonu Mahsusça evvelemerde akalliyetler hukukuna ve umuru mezhebiyeye ait kısmın ikmal edildiği ve adli kapitülasyonların lâğvına müteferri tetkikatı lâzimeye iptidar olunarak bu bapta gerek Sevr Muahedesinin tebliğinden mukaddem Babîlîde müteşekkil komisyonca ve gerek muahharan muhtelif komisyonlar ve makamlarca ihzar edilen levayihin yegân yegân gözden geçirildikten sonra her şekil hakkında ariz ve amik tetkikat ıera kılındığı ve kabul olunacak eşkâlin katî bir sureti halle raptı için, tetebbuata devam olunması fikir ve mülâhazası ile, mezkûr komisyonun muvakkaten tatili içtima eylediği ve ehemmiyetine binaen: Umuru adliyeye mütaallik mevaddı sulhiyenin ihzarında Büyük Millet Meclisi âzayı kiramından bâzı zevatın dahi bu baptaki vukuf ve ihtisaslarından istifade edilmesi lâzım geldiği ve Meclis âzası meyanında intihab olunacak üç zatla Adliye Vekâleti Müsteşarı Tahir, Hariciye Vekâleti Hukuk Müşaviri Münir ve Adliye Vekâleti Umuru Hukukiye Müdürü iken ahiren Divanı Temyizi Askerî Azalığına tâyin edilen Tefvik Nazif beylerden mürekkep bir komisyonun teşkili işar ve teklif edilmiş ve İera Vekilleri Heyetinin 29 . VIII . 1338 tarihli içtimaında teklifi vâkı muvafık görülmüş olmakla ifayı icabına ve neticenin işarına müsaadei âlilerini rica ederim efendim.

T. B. M. Meclisi İera Vekilleri
Heyeti Reisi
Hüseyn Rauf

REİS — Efendim bu pek mühim bir meseledir. Malûmuâlileri olduğu üzere, vaktin de müsaadesi yoktur. İnşallah sulh de yakındır. Yarın bu intihabın yapılmasını kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

YASİN B. (Gazianteb) — Efendim! Encümenine havale edilsin! Kimseye söz söyletmediniz.

REİS — Yarın mademki intihab edilecektir; söz söyleyecek varsa yarın söyler.

2. — ÂZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Posta ve Telgraf Encümenindeki münhallere şubelerden âza intihab olunmasına dair Encümen Riyaseti tezkeresi*

REİS — Posta ve Telgraf Encümeni intihabatına dair mazbatalar var. Okunacaktır.

No: 5

30 . VIII . 1338

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Posta ve Telgraf Encümenine mensup zevattan mezunen azimet etmiş olan Birinci Şubeden Şevki Bey (İçel) ile aynı şubeden Sadeddin Bey (Menteşe) ve Beşinci Şubeden Refet Efendi (Maras) ve İkinci Şubeden Fikri Efendi (Gene) yerlerine şubelerinden münasiplerinin intihap ve inbası hususunun mezkûr şube rüesasına tebliği arz olunur efendim.

Reis	Mazbata Muharriri	Kâtip
Hamdi	Zekâi	Vehbi

2. — *Posta ve Telgraf Encümeni Riyasetine İzmit Mebusu Hamdi Namık Beyin, Mazbata Muharrirliğine Adana Mebusu Zekâi Beyin intihab edildiklerine dair Encümen Riyaseti tezkeresi*

No. : 6

Riyaseti Celileye

Posta ve Telgraf Encümeni Riyasetine İzmit Mebusu Hamdi Namık ve Mazbata Muharrirliğine Adana Mebusu Zekâi Beylerin intihab edilmiş oldukları arz olunur efendim.

Reis	Mazbata Muharriri	Kâtip
Hamdi	Zekâi	Vehbi

REİS — Efendim Birinci Şubeden (iki) zat, İkinci Şubeden (bir) zat, Beşinci Şubeden de (bir) zat intihab edilecek, şube reislerinin şubeleri toplayıp bu intihabı yapmalarını rica ediyoruz.

7. — MUHTELİF EVRAK

1. — *Muzafferiyet münasebetiyle muhtelif mahallerden mevrud tebrik telgrafları*

REİS — Efendim! Tebrik telgrafnameleri vardır. Nereleden geldiklerini okuyacağız.

Ereğli Belediye Riyasetinden, Ilgaz Müttülüğünden, Kângırı Himayeîttal Cemiyeti Riyasetinden, Kozlu Belediye Riyasetinden, Ertuğrul Mutasarrıfıhından, Çayenma Nahiyesi mü-

6. — TAKRİRLER

diriyetinden, Savur Belediye Riyasetinden, Erzurum Belediye Riyasetinden, Bolu Belediye Riyasetinden, Sungurlu Belediye Riyasetinden, Artvin Müdafaai Hukuk Riyasetinden, Artvin mutasarrıflığından, Adana Müdafaai Hukuk Riyasetinden, Isparta Mutasarrıflığından, Çarsaneak Belediye Riyasetinden, Balâ Müdafaai Hukuk Riyasetinden, Bozkır Kaymakamlığından, İzmit Müdafaai Hukuk Riyasetinden, Sinob Müdafaai Hukuk Riyasetinden, Samsun Belediye Riyasetinden, Cide Kaymakamlığından, Arac Kaymakamlığından, Adana'da Âsaf Handan, Samsun Mutasarrıflığından, Tarsus Müdafaai Hukuk Riyasetinden, Erzincan Mutasarrıflığından, Gerede Belediye Riyasetinden, Sarıkamış Belediye Riyasetinden, Erzurum Muhafazai Mukaddesat ve Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesinden, Mihalıççık Kaymakamlığından, Karacaviran Müdafaai Hukuk Riyasetinden, Mudurnu Müftülüğünden, Sivas Esnaf Teavün Cemiyetinden, Silifke Mutasarrıflığından, Karaağaç Kaymakamlığından, Beypazarı Müftülüğünden, Tokad Belediye Riyasetinden, Erzurum Valiliğinden, Karamürsel Kaymakamlığından, Muş Belediye Riyasetinden.

Riyaseti Celileye

Âsım Bey ve rüfekası tarafından zâbitana ait yüzde yirmi tenkihatın ilgası hakkında verilen takririn müstaceliyetle müzakere edilmesini teklif ederim.

Bursa Mebusu
Muhiddin Baha

REİS — Müstaceliyetle kabul ediyor musunuz?

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Efendim, ruznameye alınmayan bir şey nasıl olur da müstaceliyeti için rey'e vaz'olunur? Rica ederim. Eğer takrir bir lâyiha ise her halde encümene gitmesi lâzımdır. Bu da Nizamnameye tevfihan Lâyiha Encümenine gidip gelecektir. Bundan evvel aynı mahiyette olan şeyi encümene havale ettiğiniz halde bunun neden hemen müzakeresine başlayacağız?

REİS — Şimdi müzakere başlamıyor, efendim.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Madem ki o encümene gitmiştir! Bunun da encümene gidip gelmesi lâzımdır, Ondan sonra müstacel olup olmadığı hallolunacaktır.

1. — *İstanbul Mebusu Mazhar Beyin, zaferi ahir münasebetiyle Riyaset Kürsüsünü örten siyah puşidenin kaldırılarak yerine yeşil örtü konulmasına dair takriri*

B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Meşgul memleketlerimizin kalblerimize dolduğu hüznün ve teessür ilcası ile bin üç yüz otuz altı senesinde Meclisi Âlinin kararı üzerine Kürsü Riyasetin üzeri siyah bir puşide ile setredilmişti. İhsanı Hudaya hamdolsun ki, bugün bütün memleketlerimizin büyük bir kısmının reis ve fevkinde semapaye, al sancağımız mütemevviçtir. Ve mütebakilerin istirdadı bir gün ve zaman meselesi halindedir. Binaenaleyh hüznün ve teessür zamanının mahsulü olan bu matemî renk puşidenin ref'ıyla yerine yeşil bir sütrenin vaz'ını arz ve teklif eylerim.

6 Eylül 1338

İstanbul

Ahmed Mazhar

REİS — Efendim takririn hulâsası: Bâzı memleketlerimizin düşman eline geçmesi dolayısıyla buraya bir siyah örtü konmuştu, şu siyah örtünün bugün kaldırılmak zamanı gelmiştir, kaldırılınsın, yerine bir yeşil örtü konsun, deniyor. (Muvafık, sadaları) Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim! Heyeti İdareye havale ediyoruz. Buraya yeşil bir sütre getirsinler.

HACI TEVFIK Ef. (Kângırı) — Müsaade buyurun söz istiyorum.

REİS — Mesele bitmiştir, efendim.

3. — *Kozan Mebusu Doktor Mustafa Beyin, Sıhhiye Encümeni Mazbata Muharrirliğinden istifası*

Riyaseti Celileye

Sıhhiye Encümeni Mazbata Muharrirliğinden istifa eylediğimi arz eylerim.

Kozan Mebusu
Dr. Mustafa

REİS — Mustafa Bey hangi şubedense yine o şubeden yerine diğer biri intihap buyurulsun.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Efendim! İstifa Mazbata Muharrirliğinden mi, âzalaktan mı?

REİS — Mazbata Muharrirliğinden! (Encümen de yapar, sadaları)

ALİ SÜRURİ Ef. — Efendim! Mazbata Muharrirliğini encümeninden diğer birisi yapar, yanlış bir şey anlaşılıp da yerine şubelerden intihab olunmasın.

REİS — Efendim! Süreülisan vâkı oldu. Encümen yerine diğer bir zatı intihabedecek.

8. — MAZBATALAR

1. — *Kütahya Mebusu Rağb Beyin, Ziraat makinâlarında istimal edilmek üzere hariçten celbolunacak benzin, benzol, petrol, mazot, madden kömürü ile makina yağları, damızlık ve çift hayvanatı ve sairinin Gümrük Resminden muafeiyetine dair kanun teklif ve Muvazenei Maliye ve İktisat encümenleri mazbataları (2/416)*.

REİS — Efendim! Ziraat makinâlarında kullanılacak malzemenin Gümrük Resminden istisnası hakkında İktisat Encümeni mazbatası var. Ruznameye alıyoruz.

2. — *İstihlâk Resmine tâbi margarin yağının diğer nebati yağlara şümülü olup olmadığının tefsirine dair Maliye Vekâleti tezkeresi ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası*

REİS — Rüsümü İstihlâkiye Kanununun üçüncü maddesinin tefsirine dair Muvazenei Maliye Encümeninin mazbatası var. Ruznameye alıyoruz.

9. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Düşmandan istirdadedilen mahaller mebuslarına nısbı müzakereyi haleldar etmemek şartıyla mezuniyet verilmesi hususunda bir karar ittihaz edilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti Saniyesi tezkeresi*

REİS — Nısap hakkında Divanı Riyaset kararı var. Dünkü gün bunun bugün müzakeresini kabul etmişsiniz. Şimdi ona başlıyoruz. Efendim, bir daha okuyoruz. Rica ederim, dinliyelim.

(Tekrar okunmuştur.)

REİS — Bu hususta söz isteyen var mı? Efendim, söz isteyenlerin esamisini okuyorum :

İsmail Subhi Bey, Tevfik Rüşdü Bey, Muhiddin Baha Bey, Hakkı Hâmi Bey, Şeyh Servet Efendi, Yasin Bey, Hakkı Bey, Basri Bey,

Müfid Efendi, Emir Paşa, Cemil Bey, Basri Bey, Süruri Efendi, İlyas Sâmi Bey.

Buyurun, İsmail Subhi Bey.

İSMAİL SUBHİ B. (Burdur) — Bugün Meclisi Âliniz gayet hayırlı bir vaziyet karşısında bulunuyor. Düşmandan alınmış ve peyderpey alınmakta bulunmuş olan vilâyatımızın mebusları, kalbleri sürur ile dolu olduğu halde memleketlerine avdet etmek istiyorlar. Bunun önüne hiç kimse duramaz. Ne kanun durabilir, ne de Kanunu Esasi durabilir. Bu, meşru bir haktır, arzudur. Arkadaşlarımızın üç seneden beri, kalblerinin ne kadar ıztırap içinde sıklığı hepimiz biliyoruz. Müntahiplerinin yanına avdet etmek isteyen mebuslar, orada birtakım vazaifi âliye ile mükelleftirler. Gidecekler, muhacirlerin yerlerine avdetlerini, düşman mezaliminin tahkikini, yeni idarenin kurulmasını ve bütün buna mümasil şeyleri temin edecekler. Ondan sonra kalblerin hasret denilen hissiyatı ulviyesi her kuvvetin fevkindedir, onun önüne durulamaz. Binaenaleyh, bugün Meclisi Âliniz, velev muvakkaten olsun, şu mühim günlerde Meclisin tatilini mevzuubahsetmemekle beraber bu hissiyatı âliyeyi, önüne durulamıyacak bu hissiyatı nazarı dikkate almalıdır. Mebus arkadaşlarımız memleketlerine avdet edeceklerdir. Gitmeleri lâzımdır, birçok vazifeleri bekliyor, kurtulan vatandaşlarımız, Büyük Millet Meclisi âzalarını, kendi mümessillerini kendi aralarında görmekle, vazife imariyelerine, teşkiliyelerine bir kat daha fazla sarılacaklardır. Binaenaleyh, bunda, «Vilâyatı Şarkiyeden gelecek mebusları beklileyim veyahut da mezuniyetleri bitmiş olan arkadaşlara telgraf çekelim. Bunlar gelsin!» demek hiçbir zaman hakiki tedabir olamaz. Bunlar nazari tedabirdir. Bugün telgraf çekilecek olursa, vilâyatı Şarkiyeden ve diğer yerlerden, arkadaşlarımız hiçbir zaman on beş günden, hattâ bir aydan aşağı buraya gelemeyeceklerdir. Halbuki bugünler gayet mühimdir. Meclisin bir hafta bile tatili caiz değildir. Binaenaleyh, nasıl ki, 1336 senesinde zaruret muvacehesinde yapmıştık, bendeniz diyorum ki, şimdi de Meclisi kapatmamak için, iki ay müddetle nısbı müzakereyi tenzil edelim. (Olamaz, sesleri) Müsaade buyurunuz; ben fikrimi söylüyeyim. Olamaz, diyenler de müdafaa ederler. Burada zaruri olan bir şey vardır. (Gürültüler) Efendiler! Müsaade

buyurunuz siz de söylersiniz. Bendeniz en kabili tatbik olanı kabul ederim. Bendenizce en kabili tatbik olan şey muayyen bir müddet için muvakkaten bir nıسابı müzakere tâyin etmektedir. Bu suretle hem Meclisin devamı içtimanı, hem de arkadaşların âmali maşruasını temin edebilmiş oluruz. Meclisimizin âzasının adedi «360» tır. Bunun muvakkat bir zaman için meselâ, iki ay için, sülüs miktarını nıسابı müzakere olarak kabul edersiniz. Bundan ne halkın hukuk ve hürriyetine, ne hakkı temsiline ve ne de iradei milliyesine hâlel gelir. Böyle bir zaruret, bir vaziyet karşısında en kabili tatbik olan şeyi kabul etmek lâzımgelir. Buna dair takririmi de takdim ediyorum.

Dr. TEVFIK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Arkadaşlar, İsmail Subhi Bey hakikaten gitmek isteyen arkadaşların hissine tercüman oldu. Fakat bendeniz maatteessüf hasretzedeleri hasretlerine kavuşturacak sözler söyleyemeyeceğim. Mâzur görünüz. Filhakika senelerden beri evinden, barkından, dostundan, bilhassa aziz topraklarından uzak kalan bu arkadaşların bir an evvel mukaddes yurtlarına kavuşması emeli çok şayanı takdirdir. Ve Meclis elinden gelirse, hiç şüphe etmem, bunu teshil etmek ister. Fakat kaviyyen ümidediyorum ki, Allahın inayetiyle kariben bütün memleketimizin istihlâsını daha mühim günler takibedecektir. Mütareke ve sulh günleri. O günler ki, milletimizin kılıcıyla kazanacağız; bugünleri kazanmak için bugün elimizden gelen her şeyi yapmak zaruretinde bulunuyoruz. Binaenaleyh ben zannediyorum ki, arkadaşlarımız bu zaruretin önünde hasretini biraz daha temdid ederek, memleketinin kendisine tamamiyle mal olması için biraz daha beklemek lüzumunu takdir eyliyerek gitmiyeceklerdir. Çünkü yürekleri titriyecek, kendileri o endişe ile ağlıyacaklardır ve diyeceklerdir ki, bu yerler, tam benim malım olabilmek için, o yerlerin, o çocukların benden bekledikleri son hizmeti yapmakla mükellefim.

MUHİDDİN BAHA B. (Bursa) — Öyle değildir, şairane değildir.

Dr. TEVFIK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Çok şairanedir. O kadar şairane ki, mütareke ve sulhun arifesindeyiz. O kadar şairane ki o memleketler orada verilecek imzalarla sizin olacaktır. (Pek doğru sesleri.) Binaenaleyh, mesele zan ve tahmin olunduğundan çok basittir.

Ne şairanedir, ne de bir şeydir. Meclisten ayrılmış olan arkadaşlarımız davet olunur. Onlar peyderpey geldikçe, biz de arkadaşlarımıza izin veririz. Yoksa, Meclis en mühim anlarda nısap üzerinde oynamak tehlikesine mâruz kalamaz.

MUHİDDİN BAHA B. (Bursa) — Efendiler hiç şüphe etmiyorum ki, ben söylemeden söyleyeceklerime iştirak buyurursunuz. Arkadaşlarımdan hiçbirini zannetmem ki, ben buraya gelirken Tefvik Rüşdü Beyin sözlerine iştirak edeceğimi zannetsin. Bir noktai nazarı tutarak ve mantığını o noktaya göre tertib ederek uzun uzun söz söylemek kabildir. Fakat etrafiyle düşünülür ve kendi noktai nazara muhalif olan noktai nazar da lütfen nazarı dikkate alınırsa görülür, ki, Tefvik Rüşdü Beyin serd ettiği mantıktan daha hakiki, daha vâsi ve her iki tarafı da memnun edebilir; akla, hakka, hisse müstenit bi mantık vardır. Tefvik Rüşdü Bey fedakârlıktan bahsediyorlar. Tefvik Rüşdü Bey pekâlâ bilirler, ki bugün memleketlerini bir an evvel görmek için çırpınan ve üç seneden beri rutubetli, nemli gözleriyle burada memleketlerinde yaşamış, memleketlerine gidip gelmiş, hemşerileriyle, akrabalarıyla hemderdolmuş arkadaşlarımızın yanında, üç seneden beri gözlerinin önünde doluşan arkadaşlar vardır. Tamam bu derdin devasının bulunduğu, bu ağlıyan, bu nemli gözlere biraz ruh, biraz neşve.. Bu az değil pek çok ruh, pek çok neşve geldiği zaman şimdiye kadar memleketlerinin köşelerinde ağlamış kardeşlerine, hemşirelerine gidip bakmak isteyenlere sen bir ay, iki ay, beş ay daha dur! Demek için Tefvik Rüşdü Bey kadar iktisatçı, Tefvik Rüşdü Bey kadar maddiyatçı olmak lâzımdır.

Efendiler Nıسابı Müzakere Kanununu Heyeti Muhteremeniz bir buçuk sene evvel müzakere ederken nıسابı müzakereyi 174 kişi ile kabul etmişsiniz. (162 sadaları) Hayır efendim, mecmuu 86 kişi ile müzakere ettiğimizi hatırlarsınız. Ben bunun yine 86 kişiye tenzil edilmesini teklif etmiyorum. Binaenaleyh elli yedi kişi gidecekmiş, nıسابı müzakereyi 121 kişiye tenkis buyurursanız bizim gibi bugüne kadar bekliyen arkadaşlarımızı burada üç ay mahpus bırakmış olmazsınız. Binaenaleyh biz belki sizin pek muhterem, pek mukaddes olan kararınıza hissen bir haysiyeti vataniye ile, bir va-

tan hissiyle, daüssıla tesiriyle itaat edememek mecburiyetinde kalacağız. Binaenaleyh arkadaşlar! Rica ederim; bu meseleyi hal buyurunuz ve bu ihtiyacın ne kadar derin, ne kadar ruhlu olduğunu Tevfik Rüşdü Beyin zihniyetiyle değil, derdden bilen, derdden anlıyan adamlar kariyle düşünün ve bir karara rap-tedin. (Bravo sadaları)

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Efendiler düşmanın mülevves ayaklarından kurtarılmış olan mukaddes memleketlerimizin muhterem mebuslarının huzuru âlinizde dermeyan buyurdıkları hissiyat her halde pek doğru ve şayanı takdistir. Hattâ bendeniz de alâka itibariyle onlardan fazla alâkadarım ve onlardan ziyade bu mukaddes yerleri ziyaret etmek endişesine malikim dersen; her halde bizim mas-katiresimiz, kendi memleketimiz olmak dolayısıyla, bizim senden alâkamız daha fazladır diyebilirler. Fakat; ben de diyebilirim ki: Onlar kadar bendeniz de kemali hahişle orayı görmek ve felâketzede vatandaşlarımızı ziyaret etmek ve elimden gelirse, onlara icabeden muaveneti yapmak isterim, bütün rüfeka da böyledir. Yalnız bu mesele hakkında muhakemeyi yaparken oraya gidildiği zaman, yapılacak hizmetlerle buradan yapılacak iyilik karşılaştırılır ve bu suretle bilmukayese hüküm verilecek olursa, verilecek kararda isabet edilmiş olur. Mezuniyet verilmesi taraftarı olan arkadaşlardan İsmail Subhi Bey ve Muhiddin Baha Bey arkadaşlarımızın mütalâaları her halde devairi meşguleden düşmanın ayağı çekilmesi dolayısıyla, oraların mebusları giderek felâketzedelerle, yani hemşerileriyle, akrabalarıyla görüşecek olurlarsa, bittabi onlara teselli vereceklerdir merkezindedir, ki bu pek doğrudur. Bunun için de 1336 senesindeki nıسابı ekseriyet gibi, bir şey kabul etmek, fakat; 1336 senesinde olduğu gibi nıسابı 86 ya indirmek değil, devairi meşgule mebuslarının adedini nısapıtan tenzil etmek suretiyle nısap 101 olarak. (121 sadaları) Pekâlâ, 121 olarak kabul edilecek olursa, hem Meclisin faaliyetini idame ve hem de onların bugün yapmaları lâzımgelen vazifei vicdaniyeyi ifaya imkân temin edilmiş olur mütalâasında bulundular. Bendeniz maatteessüf esbab olarak gösterdikleri şeyle ve Meclisin idamei faaliyeti için gösterdikleri şekilden her ikisini de kabulde mazurum. Birinci şekli, hepimiz kabul etmek isteriz, hepimiz git-

mek arzu ederiz. İkinci şekle gelince: Bendeniz bilâkis onlara zıt bir mütalâada bulunacağım. Efendiler! Dört senedir millet bütün varlığını, mevcudiyetini feda etmiş, çalışmış, her türlü teklifat ve her türlü tazyikat karşısında harbın icabatı dolayısıyla katiyen fütur getirmemiş, çalışmış, niçin? İşte; bugün için efendim! İşte millet dört senedir çalışarak, idrak etmek istediği şu dakikada bendeniz nıسابı müzakereyi 161 olarak kabul değil, bendenizce 321 mebusun bugün Mecliste bulunması lâzımdır. (Bravo sadaları) Bendeniz (161) in kâfi olduğuna kaani değilim. Nasıl olur efendiler? 360 mebusu havi bir Meclis hayat ve memat meselesiyle uğraşır ve en nihayet neticeyi elde etmek zamanına takarrüb edeceği bir zamanda 86 kişi ile karar verir? Onun için bendeniz nıسابı müzakereyi tenkis değil, 161 olmasını bile bendeniz gayrikâfi görüyorum. Onun için rica ederim, mezun olan efendiler lütfen vazife başına gelsinler ve Heyeti Celileniz bu husus için Divanı Riyasete emir versin. Efendiler arz ettiğim esbab dolayısıyla nıسابı müzakereyi tenkis katiyen caiz değildir. Bu hususta fazla söz söyleyecek değilim; yalnız mezun bulunan arkadaşlardan bittabi mazereti fenniyyeye müsteniden gelmemeleri icabeden birtakım arkadaşlar vardır ki bunların gelmelerinin ihtimali yoktur. Bu hususu Divanı Riyasete bırakalım. Mazereti fenniyyeye müstenidolan kimlerse, bunların istisnalarıyla diğerlerinin mezuniyeti hemen ref'edilerek derhal Meclise iltihak etmeleri emredilsin. (Doğru, sadaları) Bu bir.

İkincisi efendiler, içimizde de mezuniyet aldığı halde bunu istimal etmeyen arkadaşlarımızın mevcud olduğuna kaaniim. Sonra tebligatta bulunulduğu halde mezun olanlar da geleceklerdir. Zaten hissi vatan böyle muvaffakiyetli günlerde herkesi vazifesi başına koşturur. Bu itibarla mezuniyetini alıp da istimal etmeyenler de gitmiyecektir. İstirham ederim. Yalnız memaliki meşgule hakkındaki noktai nazarımı ayrıca arz edeceğim. Dairei intihabiyeleri gayri-meşgul mebusların bugünden itibaren mezuniyetleri ref'edilerek, hemen buraya hareketlerinin bildirilmesi lâzımdır. İkinci tedbir olmak üzere de bunu arz ediyorum.

Üçüncü tedbir; memaliki meşgule mebuslarına geliyoruz. Efendiler filhakika biz, (320)

mebusun burada bulunmasını arzu etsek dahi bunların burada bulunması gayrimümkündür. Hattâ bâzi arkadaşların izin dahi almadan gittiğini zannediyorum. Bu itibarla istirdadedilen memleketler mebusları için evvelâ aileleri düşünün işgali altında kalanların tercihan ve müna-vebe süretiyle gönderilmesi taraftarıyım. Hiç olmazsa her dairei intihabiyeden birer, ikişer kişi gider, bir müddeti kalile zarfında döner; bilâhara bir diğeri gider. Şu üç şekil mukayese edilerek...

EMİN B. (Erzincan) — Aileden maksat nedir Hakkı Hami Bey?

HAKKI HAMİ B. (Devamla) — İstirham ederim efendiler; memaliki meşguleye alâkada hepimiz beraberiz. Sonra efendiler inkâr edilmemek lâzımgelir ki, çoluk çocuğuna karşı bunların hususi bir merbutiyeti de vardır. Rica ederim, her halde bir zata izin verilmek için mazeretler mukayese edilir. Rica ederim, mebusların hepsi de o memleketlerle alâkadardır. Hepimizin gitmesi icabeder. Fakat mümkün değildir. Onun için rica ediyorum, istirdadedilen yerler hakkındaki noktâ nazarımı demin izah ettim. Bu bapta bir de takrir veriyorum.

ŞEYH SERVET Ef. (Bursa) — Efendim; bir şey teklif edebilmek için o şeyin kabiliyeti tatbikiyesi olup olmadığını evvelce düşünmek lâzımdır. Zannediyorum ki, bugün gerek merbutiyeti his itibarıyla ve gerek maslahat itibarıyla kavuşmak istediğimiz, kavuşmak üzere bulunduğumuz memleketlerden o memleketler mebuslarının alâkası o kadar derindir ki mezuniyet verilmemesi bir tarafa konulursa ve onların gitmelerinin lüzumu da bir tarafa konulursa her halde gitmeleri lâzımdır. Gitme! demek malâyütak bir tekliftir. Fakat iyi düşünülecek olursa malâyütak bir teklifte bulunmak da, zannedirim, muvafıkı insaf ve aklolamaz. Şunu da arz etmek isterim ki, bir defa hisler susturulmalı, maslahatlar yürütülmeli, tarzında arkadaşların sözler söyledi. Binaenaleyh, her şeyde hisler susmalı, hikmetler ve maslahatlar yürümelidir. Hayatta acaba bunun kabiliyeti tatbikiyesi ne kadar görülebilir? Bunun kabiliyeti tatbikiyesini insafla düşünelim ve muhakeme edelim. Hayatı hakikiyeye sığmıyan bir şeyle bizim mükellef tutulmuşluğumuz hiçbir veçhile doğru olmaz. Sonra hikmet ve maslahat noktâ nazarından bakılacak olursa, zannedersen, bizim de-

vairi intihabiyemizin âsayaşıyla mükellef olacak memurların, âmirlerin hiçbir vakit bizim kadar oralarını bilememeleri pek tabiidir.

Bu fevkalâde zamanlarda hikmet ve maslahatın oralarda tesbiti için o dairei intihabiye mebuslarının her halde dairei intihabiyelerine gitmesi lâzımdır. Sonra ne kalıyor? Hisler maslahatlarla karşılaştırılarak hangisi tercih olunacak? Mukaddemce de arz ettiğim gibi maslahatlar üzerinde düşündüğümüz zaman, bütün hisler susarak maslahatların hükümlerine olduğu cümlece müsellem olduğu halde, hislerle maslahatları karşılaştırdığımız zaman şüphe yoktur ki, mümkün olduğu kadar mücahede ederek hisleri susturmak ve muvaffakiyetlerimizin neticesini teminde hepimiz alâkadar olmak, maslahatın hepimizce ercah olduğunu ve maslahatın ruçhanını tamamiyle zayıflandırmıyacak bir tarzda telif etmek imkânını da tasavvur haricinde tutmam. Sonra efendiler! Mezuniyetlerin lehinde söz söyleyen arkadaşlarımız bir şey söylediler ki, malâyütak derecesine gelmiş, vicdanımızdan kopan hissi galeyan durdurulamıyacak bir halde bulunuyor. Binaenaleyh; biz gidecek olursak, yine o maksat temin olunmaz diyorlar. Bunun ihtimali vardır. Yani diyorlar ki, çıkıp gidersek yine o maslahat da kalmış olur. O maslahatı zayıflandırmıyacak bir surette telif de kabildir. Bendeniz şu suretle düşünebildim: Şüphe yoktur ki, bütün memaliki meşgulenin istirdadı bir ana tesadüf etmiyecektir. İstirdadolunmuş bir halde bulunanlara müstacelen mezuniyet vermek, diğerlerine de istirdadedildikçe müsaade etmek ve bir taraftan da yakın olan yerlerdeki mezun bulunan arkadaşlarımızı süratle çağırarak suretiyle muvazeneyi temin edebiliriz zannedirim. Bu suretle yapacak olursak, pek güzel olur zannedirim. Binaenaleyh; yakın yerlerdeki arkadaşlarımızın bir an evvel gelmesi ve istirdadolunan yerlerdeki arkadaşlarımıza mezuniyet verilmesi ve istirdadolunacak mahaller mebusları arkadaşlarımızın da mezuniyete namzedolarak kalması suretiyle temini muvazene etmek doğrudur. Bu kapıyı kapamak doğru değildir zannedirim.

YASİN B. (Gaziantep) — Efendim, Muhiddin Baha Bey kardeşimiz kadar gözü yaşlı ve memleketi kurtulan bir arkadaşımız. Meseleyi bu kadar karıştıran şey; Muhiddin Baha Bey arkadaşımızın gıcıklandırıcı bir surette beya-

natta bulunması ve Divanı Riyasetin bize açık bir hesap vermemiş olmasıdır. Divanı Riyaset esami listesini eline almış; memaliki meşguleyi İzmir de dâhil olduğu halde hesabetmiş, 57 arkadaş çıkarmış ve bunların hemen hepsine mezuniyet verileceğini ve verildiği takdirde nısaba hâlele geleceğini o suretle mevzuubahse ederek, bize bir teklif veriyor. Bu katiyen doğru değildir. Şimdi az evvel biz şurada Refik Şevket Bey arkadaşımız daha iyi biliyorlar, hesabettik. Esasen bu elli yedi zat içinde mezun olanlar vardır. Cami Bey, Refet Paşa gibi daha birçok arkadaşlarımız vardır.

Binaenaleyh efendiler, izin istiyecek olan arkadaşların adedi otuz birdir. Tabii memleketleri kurtulan arkadaşlar pekâlâ takdir ederler, ki, burada onların muhacir birçok hemşerileri vardır. Bunları unutuyorlar mı? Bunları Hükümet mi sevk edecek? - Bağra bağra söylüyorum - biz, muhacirini Hükümete bıraktık da sokaklarda mahvoldular. Mebus arkadaşların bir kısmı burada kalsınlar; buradaki muhacirlerini elleriyle memleketlerine sevk etsinler! Şurada burada gezen sergerdan fakirlere muavenet etmek, memleketinde bulunmaktan daha ziyade farzdır. Muhiddin Baha Bey biraderimizin dediği gibi memleketleri kurtulan arkadaşlarımıza izin verilecektir. Mesele; Tefvik Rüşdü Beyin dedikleri gibi değildir. Takrir veriyorum; memleketleri kurtulan arkadaşlarımıza Meclis izin verebilir, nısaba da hâlele gelmez. Birkaç zatın gaybubetiyle nısabı hâleldar etmek, bugün şu iki ay zarfında memleketin mukadderatı, bütün mukaddesatı mevzuubahis iken değil, 161 âza; 360 âza ile hâli içtimada bulunacağımız bir sırada; bir âza bile bırakmak caiz değildir. Tarih bize güler değil, başka bir şey söyler.

MUHİDDİN BAHA B. (Bursa) — Biz gidip geleceğiz beyefendi.

REİS — Efendim müzakerenin ademikifayeti hakkında birçok takrir var.

DURAK B. (Erzurum) — Müzakerenin kifayeti hakkında söyleyeceğim.

Efendiler mühim bir mesele üzerine müzakere ediyoruz. Pekâlâ biliyorsunuz ki, üç sene beri buraya toplandık. Memleketi kurtarmak için toplandık. Bizim halka verecek daha birçok borçlarımız vardır. Borçlarımızı ikmal

ettik zannetmiyelim. Bendeniz zannediyorum ki, şimdiye kadar gördüğümüz işler vazifelerimizin henüz mukaddemesidir, bizim vazifemiz bugün başlıyor. Düşmanı memleketimizden çıkardığımız günden itibaren mühim vazifelerimize başlıyoruz. Onun için efendiler arkadaşlarımızdan birtakımı Meclisin kapanmasından, tatilinden bahsettiler. Böyle sözler burada mevzuubahis bile olamaz.

İkincisi, nısabı tenkis edelim deniliyor. Halbuki memleket buraya üç yüz şu kadar âza göndermiş. Bundan maksat, bu üç yüz küsur âza iyi düşünsün de kararlarını ekseriyeti azıme ile versin diye. Yeni ve daha mühim vazifelere başlayacağımız bir günde âzanın adını tenkis etmek kadar, hatalı bir vaziyet olamaz. Sonra bize tarih lânet okur. Bunun için arkadaşlar nısabın tenkisinden, Meclisin tatilinden ve sairesinden bahsetmek doğru olmaz. Mesele basittir. Bunun için çare vardır. Hakikaten Yasin Bey arkadaşımızın söyledikleri gibi gidecek arkadaşlarımız 57 değildir. Aşağı - yukarı otuz arkadaş olabilir. Bu arkadaşlar memleketlerine gitmek için bu kadar hahiş gösteriyorlar. Hakları da vardır. Bendeniz de olsam, bir saat evvel gitmek isterim. Hiç kimse onlara târiz edemez; bir şey de söyleyemez. Hakları vardır. Fakat bu bir hamiyet meselesidir. Mezun arkadaşlarımız vardır; müddeti mezuniyetleri hitam bulmuş ve bulmak üzeredir. Meclisin kararı ile bu arkadaşlarımız da hamiyeten üç beş gün fâsıla ile memleketlerine giderler gelirler. Mesele de bu suretle biter, gider. Yoksa nısabı ekseriyeti ele almalıyım. Bu mesele Meclisin tatili ile de halolunacak bir mesele değildir. Mezun ve fakat burada bulunan arkadaşlarımız da biraz hamiyet gösterebilirler. Diğer mezun arkadaşlarımızın da biraz hamiyetlerini oksıyalım. Üç beş gün evvel yetişenler yetişsinler. Mesele bu suretle hallolmuş olur.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Divanı Riyaset namına izahatta bulunacağım. Efendim Divan kararı mucibince nısabı müzakere için Ankara'da (200) âzanın lüzumu mevcudiyetini kabul buyurdunuz. İki yüzden fazla oldukça mezuniyet verilecektir. İki yüz adedini muhafaza ettiğimiz halde bile hastalık oluyor ve esbabı maniai saireden dolayı nısabı muhafaza etmek

imkânını pek zor buluyoruz. Heyeti Vekile daima meşgullerdir, Mecliste her vakit ispatı vücudetmeleri imkânı yoktur. Sonra Amasya İstiklâl mahkemesine beş arkadaş intihabettik. Her saat, her dakika gitmek üzeredirler. İstihzaratı Sulhiye Komisyonunda arkadaşlarımız var; bunlar da öğleden sonra meşguldürler. Öğleden sonra Meclise gelemediklerinden dolayı mazur tutuluyorlar. Sonra bir haftada lâakal on arkadaş mezun bulunuyor ki bunlar da ufak tefek esbab dolayısıyla... Meselâ, hasta olarak on arkadaş da kabul etmek lâzımgeliyor. Belki daha fazla hasta bulunanlar mevcuttur. Şu halde arz ettiğim 161 nısbı da korsak (200) ediyor. Şu halde bu iki yüz adedini de daha aşağı indirirsek, arz ettiğim esbattan dolayı, Meclisin nısbasını muhafaza etmeye imkân yoktur. Bunun için, her halde sahîh ve salim bir şekil bulmak lüzumu vardır. Bunu, Divan Heyeti Aliyenizin kararına ve arzusuna tevdi ve havale etmiştir. Kendisi size bir mütalâa beyan etmedi. Vilâyatı müstahlâsa mebusları arkadaşlarımızın adedleri 57 dir. Biz bunlarını hepsinin gideceğini kabul ediyoruz. Belki bir kısmı gitmez. Fakat; biz gideceklerini farz etmek mecburiyetindeyiz, çünkü mezuniyet istiyorlar. Bunlara gitmiyeceksiniz demek, doğru değildir. Yirmi beş arkadaşımızın müddeti mezuniyeti hitam bulmuştur. Meclise bir an evvel gelmeleri için, her gün yazılıyor. Siird'den mezuniyeti hitam bulan arkadaşımız var. Fakat onların bugün için faidesi yok. Çünkü yirmi beş günde gelir. Belki yakın yerlerden 10, 15 arkadaşın şu sırada iltihak edebilmeleri imkânı vardır. Vaziyet bundan ibarettir. Heyeti Celileniz ne isterse onu yapar.

REİS — Efendim üç tane takrir var; dinliyelim. Âsum Beyin takririni okutuyorum.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Takrirlerin reye vaz'edilmesini teklif ederim.

Erzurum

Âsum

REİS — Efendim Maraş Mebusu Hasip, Sinob Mebusu Hakkı Hami beylerin teklifleri de vardır.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim bu müzakere nısbı müzakerenin tebdili mahiyetinde midir? Bu karışmıştır, müzakere usulünde cereyan etmemiştir. Bunun tefriki lâzımdır. Yan-

lış yola gitmiyelim. Ya Mezuniyet Kanununu tebdil edeceksiniz veyahut Nısap Kanununu tadil edeceksinizdir. Yanlış bir şey yapıyor. Teklif Divanı Riyasetindir. Bu nasıl olur?

REİS — Efendim müzakere Divanı Riyasetten gelen bir tezkere üzerine cereyan ediyor. Tezkerede deniyorki, vilâyatı müstahlâsa mebusları devairi intihabiyelerine gitmek istiyorlar ve bunların adedleri şu kadardı; bunlara mezuniyet verildiği takdirde nısap bulmak imkânı kalmaz. Mezuniyet de vermemek olmuyor. Bunu Divanı Riyaset yapamıyacaktır. Heyeti Celile halletsin, bunun hakkında bir şey düşünsün.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Hepsî meçhulât üzerinde gidiyor. Yani Divanı Riyasetin kararı müphemdir. Bendenize söz veriniz.

REİS — Efendim kifayet takrirlerini okuyalım da kabul edilmezse ondan sonra...

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Efendim bir takrir takdim ettim. Okunursa meseleyi halledecektir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Verilen takrirler üzerine yeniden müzakere açılacaktır. Reye konmıyacaktır. Binaenaleyh; o takrir müzakereyi ihtiva edecektir. Bilâmüzakere kabul veya reddedilemez.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Efendim Divanı Riyaset tezkere veyahut kararında diyor ki; «Devairi müstahlâsa mebusları izin istiyor. Bunları gönderirsek nısbı müzakereye hâle gelecek, ekseriyet hâsil olmayacaktır. Binaenaleyh Meclisi Âli bu hususta bir şey düşünsün!» Nısbı Müzakere Kanununu tadil etsin demiyor. Öyle bir şey demiş olsaydı, bunu doğrudan doğruya encümene gönderirdik. Mesele Memaliki Meşgule mebuslarına mezuniyet verilip verilmeyeceği meselesidir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Usulü müzakere hakkında söyleyeceğim. Efendim! Divanı Riyasetin Heyeti Celilenize vermiş olduğu şu tezkerenin münderecatında müspet hiçbir şey yoktur. Tezkerede deniyor ki: «Arkadaşlarımız mezuniyet istiyor, bunlara mezuniyet vermek mecburi ve zaruridir. Mezuniyet verdiğiniz zaman Meclisi Âlinin nısbı kalmıyacak, bu da olmaz. Ne yapılacaksa onu halledeceksiniz.» Divanı Riyaset bu hususta bir şey tâyin, takdir, tavzih, tesbit edip de Meclisi Âlinize vermediği, kendisi bir şey düşünmediği halde Meclisi Âli bunu bir encümene gön-

dermeksizin lâalettâyin burada müzakere edecek olursa, hata eder, bu esas ve müzakere edilen bu mesele üzerine bu Nisap Kanununun tadili meselesi de vârittir efendiler! Binaenaleyh; bu meselenin hangisini müzakere edebileceğimizi bilmek için, evveleminde, bu Divanın kararıyla takrirler bir encümeninde müzakere edilsin; ortada hiçbir şey yok. Müsbet bir şeyle buraya gelsin.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Müfid Efendi Hazretlerinin buyurdıkları gibi, mesele bir encümene gitmek şeklinde tecelli edecekse, bendeniz zannederim ki, hem o encümeni nafîle yere işgal etmiş olacağız, hem de bizim işgal edilen zamanlarımızı da heder etmiş olacağız. Efendim eğer Divanı Riyaset vaziyeti iyi kavriyerek bize teklif etmiş olsaydı ve Musa Kâzım Efendinin Divanı Riyaset namına bize vermiş olduğu izahat o zaman kendi aralarında takarrür etmiş olsaydı; mesele Divan tarafından hallolunmuş olacaktı. Çünkü bizzat Musa Kâzım Efendi itiraf ettiler ki, izinli gidecek zevatın yekûnu 30 - 35 kişidir. Otuz, otuz beş kişi her zaman Meclisten infikâk edebilir. Bu miktarla ekseriyet olduğuna göre, nısbı müzakere de muhtellolmaz efendim. Her gün gelen arkadaşlarımızı da nazarı dikkate almak şartıyla muhtellolmaz. Bu münasebetle Divanı Riyasetin bu mütalâasını müeyyidolmak üzere bendeniz tetkik ettim. Memaliki meşgule mebuslarının miktarı (57) buyurdular. Doğrudur. Bunun (15) i mezundur. Kalır (42); dört tanesi vekildir. Onlar ayrı meseledir. Kalır (38); iki tanesi hariçtedir. (Üç sadaları) Birisi Trabzon'da Fehmi Efendi, birisi Celâl Beydir. Ne kaldı geriye (Cami Bey de var, sadaları) Evet Cami Bey de vardır. O halde (200) ve daha fazla mevcudu bulunan bir heyetten (Daha fazla, sadaları) Müsaade buyurun efendim (200) mevcutlu bir heyetten (35) zatın mezun olması müşkül değildir. Hattâ geri kalanlardan bâzılarının izin istiyebilecekleri meşkûktur. Her halde bu suretle idare etmek ve Meclisin kararını istihsal etmek suretiyle, Divanı Riyaset izin vermek salâhiyetini haizdir. Bendeniz bunun için aynı mütalâayı yürüterek, bu işin Divanı Riyasette halledilmesini, müzakeratın katiyen burada mevzuubahsolmamasını arz ve teklif ediyorum. (Müzakere kâfi, sadaları)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, usulü müzakere hakkında evvel beevvel...

CEMİL B. (Kütahya) — Hüseyin Avni Bey usulü müzakere hakkında söylemiyorsan... Bizim de söz sıramız vardır.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Rica ederim, usulü müzakere hakkında söz söyleyecekler Nizamnamei Dahilîden bir madde gösterebilirler de ona göre söylesinler.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, sırf usule dair söyleyeceğim. Bu takrir, Nisabı müzakere Kanuniyle Mezuniyet Kanununu ihlâl eder mahiyettedir.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Hayır efendim; öyle takrir yok.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Var; Soy-sallı İsmail Subhi Beyin takriridir (Geri aldı, sadaları) Onun hilâfında katiyen bir takririn reye konmamasını bendeniz teklif ediyorum.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Hangi madde ile? Böyle şey olur mu?

REİS — Efendim, şimdi müzakerenin kifayetini reye koyuyorum.

Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsınlar. Müzakere kâfi görülmüştür. Şimdi takrirler okunacak :

Riyaseti Celîleye

Müzakere kâfidir. Meselenin Kanunu Esasiye, Nizamnamei Dahilîye taallûku itibariyle, encümene havalesini teklif eylerim.

6 Eylül 1338

Maraş

Hasib

Riyaseti Celîleye

Müzakere kâfidir. Hal ve vaziyeti siyasiyenin dâhil olduğu devrei mühimme Büyük Millet Meclisi Âzasının Heyeti Umumîyesiyle faaliyete geçmesini istilzam ve ilca eylediği cihetle, dairrei intihabiyelerinde mezun bulunan âzanın mâzereti sırhîye müstesna olmak üzere süratle avdetlerinin ve mezun olup da henüz gitmiyenlerin âzimetten menedilmelerinin ve ancak istirdadedilen devairi intihabiye mebuslarının münavebet mûddeti kalîle ile mezun kılınmalarının tahtı karara alınmasını teklif eylerim.

6/8/1338

Sinob

Hakkı Hami

Riyaseti Celileye

1. Müzakere kâfidir.

2. Divanı Riyaset memaliki mustahlâsa mebuslarının kâffesi izin istiyecek zanniyle hesabını yürüterek (57) zatın Meclisten infikâki halinde nısabın muhtel olacağını Meclîse arz etmiştir. Halbuki bu hesabı yanlışdır. Şöyle ki :

Filhakika mustahlâs memleket mebuslarının adedi (57) dir. Fakat bunlardan halen

15 i mezun,

4 ü vekil,

2 si memuren hariçtedir. Zaten mezun olanlara mezuniyet verilmeyeceği tabii ve vekillerin mezuniyeti meselesi ayrı bir mesele olduğu ve memuren hariçte olanların mezuniyetleri ise, derhal kabili kabul bulunmadığı cihetle, şu takdirde izin verilecek mebusların adedi (36) ya tenezül eder ki, birkaç gün zarfında gelecek zevattan sarfınazar, zaten nısabı kanuniden fazla bulunanlar meyanında mahsuben izinle gönderilmeleri kabildir. Bu suretle meselenin halli zımında işin Divanı Riyasete havalesini teklif ederim.

Saruhan
Refik Şevket

Riyaseti Celileye

Memleketleri kurtulan arkadaşlarımızın münavebe ile mezuniyetlerinin kabulünü, mezuniyeti hitam bulanların hattâ birkaç gün kalanlarsa lisanı münasiple Meclîse çağırılması, (Mazereti müsbete müstesna) dairei intihabiyesi meşgul olmayıp da mezuniyet alıp henüz

istimal etmeyenlerin tehiri suretiyle nısabın üzerinde katıyen oynanılmamasını teklif ederim.

Gazianteb
Yasin

Riyaseti Celileye

Mezumen dairei intihabiyede bulunan arkadaşlarımız geldikçe nısabı müzakereye halletmemek şartıyla, bilâdi müstahlâsa mebuslarının gayri arkadaşlara mezuniyet verilmemesini teklif eylerim efendim.

Ergani Mebusu
Sırrı

REİS — Takrirler okundu. Şimdi reye koyacağız. Hasib Beyin takriri, ki Kanunu Esası Encümenine gitsin diyor; kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmemiştir. (Refik Şevket Beyin takriri sadaları) Refik Şevket Beyin takriri var, ki Divanı Riyasete iade olunsun. Orası sureti halli bulsun, diyor. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul olunmuştur.

HAKKI HAMİT B. (Sinob) — Buna dair sözü var. Şu takrirler birer birer reye konacak, bendenizin takririm Refik Şevket Beyin takri-rinden evvel. (Geçti artık sadaları) Canım ne geçtisi?

EMİR PŞ. (Sivas) — Yalnız nısabı müzakerenin muhafazası kaydıyla, gönderilmesi doğrudur.

REİS — Evet efendim. On dakika teneffüs edilmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hitamı celse; saat : 3,00

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat: 3,15

REİS — İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretleri

KÂTIPLER: Âtîf Bey (Kayseri), Hakkı Bey (Van)

2. — *Karahisarî Sahib Mebusu Mustafa Hulûsi Efendinin, Konya eşrafından Başaralı Mustafa Efendinin affı hakkında kanun teklifi ve Adliye Encümeni mazbatası (2/441)*

REİS — Efendim! Celseyi küşadediyorum. Başaralı Mustafa Efendi hakkında müstacel Adliye Encümeninin bir mazbatası var.

B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Konya eşrafından Başaralı Mustafa Efendi öteden beri Hükümete müzaheret ve avamirine mutavaat ve daima hayırhahlığı itiyadedinmiş ve hususıyla Kuvayı Milliye Teşkilâtında malen, bedenlen birinciliği ihraz edecek derecede hidematı mebruresi sebk eylemiş ve her nasılsa bu kere İstiklâl Mahkemesi tarafından mumaileyh aleyhinde ita edilen hükümde mumaileyhin hapsanede maznun bir ahbabıyla ve heyeti hâkimeden biriyle görüşmesi medar ittihaz dilmış ve hükmü mezkûr zan ve tahmin üzerine iptina ettirilip hükümde lâzım olan esbabı selâseden biri gayrimevut bulunmuş olmakla hükmü mezkûrun ref'iyle berveçhi âti bir maddenin kanuniyetini teklif ederim.

Konya'dan Başaralı Mustafa Efendi affedilmiştir.

23 Kânunusani 1338

Karahisarî Sahib Mebusu
Mustafa Hulûsi

Adliye Encümeni mazbatası

Konya İstiklâl Mahkemesince raşilikten dolayı üç sene küreğe mahkûm Konyalı Başaralı Mustafa Efendinin affına dair, Karahisarî Sahib Mebusu Mustafa Hulûsi Efendi tarafından takdim olunup Lâyiha Encümenince şayanı müzakere görülen teklifi kanuni, mukaddema Heyeti Umumiyyeden encümenimize bilhavale affı hususi taleplerinin Heyeti Vekilece dermeyanı

usulü müttahaze iktizasından olduğundan bahsile bu baptaki teklifi kanuni evvelemerde Heyeti Vekileye tevdi buyurulmak üzere bâmazbata bilârz encümenin noktai nazarı Heyeti Umumiyyece kabul buyurulmuştu.

Cevaben vâridolan Umuru Adliye Vekâletinin 2344 numara ve 11 Temmuz 1338 tarihli tezkere Heyeti Umumiyyeden encümenimize havale buyurulmakla kıraat ve tetkik olundu. Tezkere mephusanın hulûsai müfadi, affı hususî istihsali mahkûmun şifa napezir bir mâlûliyeti daimesinin tahakkukuna veya hali şeyhuhat dolayısıyla, kuvayı umumiyesinin derecei külliyyede duçar zarf ve hâlel olmasına veya calibi merhamet ve atıfet hali diğerin tahaddüsüne veyahut hükmü masdurdı ahkâmı esasiye ve tatbikatı kanuniye noktasından bâriz bir hatayı adlinin vücuduna vabeste olduğundan bahsile bâzı eşhası maznunemin temini beraetleri için irtişa ve tavassut ve ademühbar efalinden dolayı üçer sene kürek ve üçer ay hapislerine karar verilen Başaralı Mustafa Efendi ve mahkeme reisi İhsan Bey ve âza Sabit ve Refet efendiler haklarında mucibi af esbabın meveudolmadığı ve takdiratı viedaniyei hükkâmın masun anittaruz olduğu beyan ve arzından ibarettir.

İcabı bitteemmül kavanini mahsusası mucibince istiklâl mahakiminden vazife dâhilinde sâdır olan mukarrerat katî olduğuna ve binaenaleyh; encümenimizce bu bapta mütalâa dermeyanına imkâm kanuni görülemediğine mebnî ancak keyfiyetin Heyeti Celilenin nazarı ittılama arzına müttetikân karar verildi.

Adliye Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Canik	Ertuğrul
Emin	Mezun
Kâtip	Âza
Kuşehir	Karahisarî Sahib
Sadık	Mehmed Şükrü

Âza	Âza
Karahisarî Şarki	Karahisar
Ali Süruri	—————
Âza	Âza
Karahisarî Şarki	Siird
Vâsi	Mustafa Sabri
Âza	Âza
Kayseri	Maraş
—————	Mehmed Hasib

CEMİL B. (Kütahya) — Sahibi takrir kimdir, efendim? (Mustafa Hulûsi Bey, sesleri) Kendisi burada yoktur. Binaenaleyh, müzakerenin avdetine taliki lâzımdır.

VEHBİ Ef. (Konya) — Efendim, Heyeti Umumiyemizden zaferin bir sadakasını istiyeceğim.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Umuma lâzım.

VEHBİ Ef. (Konya) — Bu Başaralızade Mustafa Efendi Konya'ca hakikaten umum zararında değerli ve Hükümete ve millete vüs'unun yettiği kadar fevkalâde hizmet etmiş bir adamdır. Hattâ şu meselenin, yani Kuvayi Milliyenin bidayeti teşekkülünde Konya'da en ziyade fedakârlık edenler aranılacak olursa mutlaka baştaadır. Böyle bir adamdır.

HASİB B. (Maraş) — Memur mu bu adam?

VEHBİ Ef. (Konya) — Hayır, hayır işiyle meşgul bir adam. Bu adamın ahibbasından birisi hâdise isyaniyede mahpus olur. Onu görmek üzere iki defa mahpushaneye gider ve sonra da onların mahkemesi olurken mahkemeye gelir; dinler. Sonra İstiklâl mahkemesi bu adama der ki; sen vasıtai rüşvet olmuşsun. Efendiler vasıtai rüşvet olmayı bilmez bu; yani olmayı bilir bir adam değildir. Bu adamın iki tane oteli var. Otelin yarısı hakikaten imaret mesabesinde. Böyle bir adam. Fakat bugün iyi bilin ki, çocukları ekmeğe muhtaçtır. Çünkü, otellerine eiheti askeriye bizzarure vaziyet etmiş ve bu halden dolayı, bugün hanümanı harabolmuş, bugün çocukları ekmeğe muhtaçtır. Şimdi İstiklâl mahkemesinin ilâmına gelince, mahpushaneye kaç defa gittin? diye sorulduğunda bir iki defa gittim, dedi. Halbuki üç, dört defa gittiği tahakkuk etmiş ve muhakemelerini dinlemeye kaç defa gittin, diye sorulduğunda iki defa gittim, dedi. Halbuki tahkik olunduğunda beş defa gelmiş imiş. İşte şu

mahpushaneye gitmesi ve muhakemeyi dinlemeye gelmesi ve bâzi kesianın ve fâzılı şehîrin ve bilmem kimin hissiyatı da bu yolda olmasından ve bunun mahpushaneye gitmesi de şüpheli dâi olduğundan üç sene Niğde'de mahpus olmak üzere mahkûmdur. Efendiler, vicdanınıza müracaat ederim. Ahbabımızdan biri mahpus olursa yanına gitmek bir kabahat mıdır? İki kap yemek göndermek bir kabahat mıdır? Türkiye'de bilhassa islâmlarda bu gibi mezayayı âliye herkesin indinde makbul ve muteber değil midir? Bu, insaniyetin âli derecelerinden değil midir? Bu, adam için bu halinden dolayı bu cezayı vermek doğru olur mu? Bu adam gayet doğru ve gayet müstakim bir adamdır. Memlekette hanedan denilir. Rûfekayı kiramdan kendisini bilenler vardır.

NEŞET B. (Üsküdar) — Öyledir, öyledir.

HAMDİ B. (Biga) — Görüştüğü adamlar ihtilâttan menedilmiş midir?

VEHBİ Ef. (Konya) — Hayır, hayır. Şimdi bu adam, pek büyük gadre uğramıştır. Mahkemenin her halde bir hatası vardır. Bu hatanın ref'i ile bununla beraber Reis İhsan Bey de mahkûm olmuştur. Rica ediyorum Cenabı Hak bizi güldürdüğü gibi, biz de şu adamların çocuklarını güldürelim. (Umumi, umumi; sesleri)

TEVFİK Ef. (Kângırı) — Efendim, Başaralı Mustafa Efendi Konya ahalişi içinde, gayet müslüman, gayet semih ve kerim bir adamdır. Biz, bayram tatili münasebetiyle Konya'ya gitmiştik. Beş altı tane hoca, Hoca Feyzi Efendi de içimizde idi. Biz onun oteline indiğimizi haber alır almaz bizi misafir etti ve bizim verdiğimiz paraları da almadı, reddetti. Bu adam kesirülahbap bir adamdır. Her kim ki, bir iş için rica eder, kendisine müracaat ederse onu kendisi için vazife telâkki eder. Onun için koşar. İşte bu insanlığı, bu hâmiyeti kendisinin mağduriyet ve mahkûmiyetine sebeb olmuştur. Bu iki oteli fukara, zuafa, gurabaya tahsis etmiş bir adamdır ve bu haline umum Konyalılar şahittir. Ve kendisinin gayei milliyeye için birçok fedakârlık ettiğini birçok arkadaşlarımız burada biliyor. Bu adam katiyen vasıtai irtikâbolmak sahasına yanaşmaz. Ve kendisine yakıştırmaz. Nasılsa ora İstiklâl Mahkemesi o nezih adam hakkında şüpheye düşmüş veyahut düşürülmüştür. Verilen ilâmda da görülüyor ki mucibi hüküm bir şeyi yoktur. Bu

adam hakkında bu hükmü kaldırmak için Meclisiniz eğer lütfederse bir büyüklük etmiş olur.

Dr. TEVFIK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Efendim, bu meselede söze karışmaktan maksadım, mevzuubahsolan hususun bir meselei adliyeden ziyade, her gün vâkı olmakta olan bir meselei içtimaiyeye taallük ettiğindendir. Mahkûm olan zatı tanımam, fakat bu mesele etrafında Konya'dan geçtiğim zamanda işittiğim gibi, burada söyliyeneri işittim. Delâil ve usulü muhakemata ait naksanı var mı? Yok mu? Encümeni bize göstermedi ve olsa idi, bize gösterirdi. Fakat hiç korkusuzca, içinizde bulunan mütehassısını adliyeğe rağmen iddia ediyorum ki, yer yüzünde bulunan mahkemelerden çıkan hatiatı adliye o kadar nâmütenahidir ki : İnsaniyeti mütemeddine buna çaresiz olabilmek için meclislerin hususi aflarını kabul etmişlerdir. Bunun için hususi af mânasız bir şey değildir. Binaenaleyh mahkeme ne hüküm vermiş olursa olsun, o mevzuubahis değildir. Burada her vakit kendilerini kemali hürmetle dinlediğimiz arkadaşlarımız ve o diyârda bu adamı tanıyanlar çoktur. Lehinde şahadet ettiği zaman öyle zarnederim ki : Meclis bunu hususi bir madde ile affetmekte tereddütmez ve hususi bir affı diriğ etmez. Ancak hususi affın sebebi en muntazam yapılan mahkemelerdeki hatiatı adliyenin bile nâmütenahi olmasındandır. Usulü muhakemede hata olmayabilir. Delâili elde etmiştir ki : Mahkûm olmuştur. Fakat, bütün şevahid, bütün delâil sıfır olduğunu eğer kabil olsa namütenahi nakledeceğim. Hikâyatı adliye ile ispat edebileceğim. Rica ederim öyle vakalar vardır ki, kabul edilen usulü muhakeme ile onların mahkûmiyeti kabul edilmiş, halbuki bu hususta medeniyet ve insaniyetin vicdanına hitabedildiği zaman, onlar mâsum görülmüştür. Gözükapalı bir affı umumi deryasına düşürmiyelim, daha harb devam ediyor. İnşallah zaferle biter. Fakat bu zatın affı hususi ile affına şiddetle taraftarım ve Meclisten bunu istirham ederim. (Kâfi; sesleri)

IHSAN B. (Celiberekét) — Mesele Konya meselesidir. Biz de anlatalım ve müzakereye devam edelim.

REİS — İhsan Bey hiçbir zaman Konyalı olmadığını söylemiyorum. Fakat müzakerenin devamını talebeden yok ve kifayet takrirleri var.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — Ben talebediyorum. Kaç kere talebettim.

REİS — Kifayet takriri var.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendim bu mesele hakkında müzakerenin kifayetine dair takrirler var. Tevfik Rüşdü Bey biraderimiz Heyeti Celilenizin ve hepimizin arzu ettiği bir meseleyi husule getirmek için bâzı noktalara târizde bulundular. Bunu da izah etmeden geçmek için müzakerenin kifayetine karar vermek doğru değildir. Meclisi Âlide mesele tavazzuh etmelidir ve müzakere ondan sonra kâfi görülmelidir. Esası meselede, Encümeni Adliyenin kararını bendeniz şurada tetkik ettim. Malûmuâlileridir ki, İstiklâl mahkemelerinden sâdir olan hükümler katîdir. Meclisi Âlinizin tasdikine muhtaç değildir. (Evelce öyle idi; sesleri) Binaenaleyh, encümen kendisine evvelki kanun mucibince tetkika muhtac olmıyan bir evrak verildiğinden dolayı, esas îâmı celbedip tetkikatta bulunmamış, ihtimal Encümeni Âli esas evrakı tetkik edeydi, muhakematta, esası maddede ve belki şahitlerin ifadâtının fevkinde birçok şeylere tesadüf eder ve eğer Adliye Encümeninin bu suretle bir salâhiyeti olmuş olsaydı, meseleyi daha etraflı bir surette Heyeti Celileye arz ederdi. Fakat; encümen bu îlâmatı celbedememiş ve salâhiyeti olmadığından dolayı, tetkik eyliyememiş, binaenaleyh mahkemelerden çıkan hükümlerdeki hataları; esbabı mucibe olarak kabul ile, af talebetmek doğru değildir. Ancak Encümeni Adliye, Hükümetten sual etmiş, ki : Affı hususilerin; Hükümetçe, birtakım esbabı kanuniyeye müsteniden yapılması lâzımgelir; şu halde bu adamın şeyhuhatı mı var? Bir maraz ve mâlûliyeti mi var? Bu hususta Hükümet bir noktaı nazar bildirsin! demiş ve Heyeti Celileniz vasitasiyle bu sual Hükümete tevdi edilmiş. Hükümet; bu hususta affı mucip bir maraz ve mâlûliyet olmadığını ve kendisinin sinni şeyhuhatta bulunmadığını beyan ederek, verilen hükmün de doğru olduğunu ima edercesine, bir cevapla meseleyi encümene iade eylemiştir. Binaenaleyh; Encümeni Âliniz bu bapta başka bir şey söylemezdi. Yalnız bir nokta vardı ki : Efendiler; bu noktayı Hükümetin nazarı dikkate alması ve o suretle meseleyi Heyeti Celilenizin huzuruna sevk etmesi icabederdi : O da; ıslahnefs meselesidir. Mademki bu adamın seyyiatına; hasenâtının galibolduğuna, bu Meclisi Âlide bulunan arkadaşlarımız ve bir memleketin halkı - halkın nısfından fazlası - şahadet ediyor ve bu adamın hüsnüahlâk ashabından olduğu anlaşılıyor. O halde Hoca

Efendi Hazretlerinin de buyurduğu gibi; bir esbabı mucibeye iktiran ettirmek ve ıslahı hal ettiğini de teyakkun ederek, zaferin şerefine bir zekât olmak üzere, bu adam hakkındaki affı, Meclisi Âlinizin kabul etmesine bendeniz de taraftarım.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Zaferin zekâtı, umumi olur.

REİS — Efendim müzakerenin kifayetini reyinize vaz'ediyorum. Müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Müzakere kâfi görülmüştür. Takrirleri okuyacağız :

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Şükranei zafer olmak üzere, Konya İstiklâl Mahkemesince mahkûm Başaralı Mustafa ve Bidayet Reisi İhsan efendiler hakkındaki hükmün ref'ini teklif eylerim.

Mardin Mebusu
Necib

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Mustafa Efendi hakkındaki hükmün ref'i hususunun reye vaz'ını teklif eylerim.

Yozgad Mebusu
Feyyaz Âli

Riyaseti Celileye

İstiklâl Mahkemesinin istinadettiği delâilin za'yı ve isimleri mevzuubahsolan eşhasın bu kadar uzun müddet temadii mahkûmiyetlerini istilzam edecek mahiyette olmadığına Adliye Encümeninde bu evrakı esnayı tetkikimde muttali ve kaani olduğuma mebni bunlar hakkında affı hususunin kabulünü teklif eylerim.

Muş
Abdülgani

REİS — Efendim verilen takrirlerden birinde, Mardin Mebusu Necib Bey; Başaralı Mustafa Efendi ve Reis İhsan Efendi hakkındaki hükmün ref'ini; Yozgad Mebusu Feyyaz Âli Bey de; Mustafa Efendi hakkındaki hükmün ref'ini, reye vaz'etmeyi teklif ediyorlar.

Bir takrir daha var. Onu da okuyoruz :

Riyaseti Celileye

Mevzuubahis mahpusinin haklarındaki mütalâalarının her halde bittetik esbabı mucibesıyla

bildirilmesi için meselenin tekrar Hükümete iadesini teklif eylerim.

Gazianteb
Yasin

REİS — Efendim bu takrir bir meselei müstehire teşkil ediyor. Bu takrirden af hakkında esbabı mucibeyi de havi olmak üzere Hükümetin mütalâasını bildirmek için evrakın Hükümete iadesi teklif olunuyor. Bu teklifi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Reddedilmiştir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Adliye Encümeninin mazbatası mevzuubahsolmayınca, af talebinde bulunan arkadaşımızın bir madde kanuniyesi vardır. Onu reye koymalıdır.

REİS — Efendim mevzuubahis mahkûmların affını ayrı ayrı reye koyun, diyorlar.

(Yozgad Mebusu Feyyaz Âli Beyin, takriri tekrar okundu.)

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Efendiler affı hususide bakıye müddeti cezaiye affolunur, fakat hüküm ref'olunmaz. Sonra bu şekil bir affı umumi mahiyetinde olacak. Sonra rica ederim, bunun için, bir madde kanuniye teklif etmek lâzım. Böyle bir takrirle, nasıl affolur?.. Mazbataya merbut bir lâyihai kanuniye vardır. Onun üzerine müzakere çereyan etsin.

REİS — Affı teklif edilen Mustafa Hulusi Efendinin bir madde kanuniyesi vardır. O okunacak :

Madde kanuniye - Konya'dan Başaralı Mustafa Efendi affedilmiştir.

SELÂHADDİN B. (Mersin) — Bu Meclis, böyle af kararı veremez. Bu şekil, Meclis için gayet yanlış bir yoldur. Af başka türlü olur. Bu yolda af olmaz.

İHSAN B. (Cebelberek) — Hiçbir şey dinlemeden bir mahemeyi mahkûm ediyorsunuz. Mahkemelerin de şerefi var, haysiyeti var...

YASİN B. (Gazianteb) — Efendim rica ederim, böyle af olmaz. Affın da bir yolu var, bir usulü var...

REİS — Efendim! Maddeyi reyi âlinize arz ediyorum.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Efendim eğer bu madde şimdi reye konularak kabul edilecek olursa çok yanlış olur. Rica ederim, mahkûm olan bir kişi değildir. Böyle birçok

adamlar vardır. Yani esbabı mahkûmiyetleri, delâil itibariyle birbirinden aşağı-yukarı farklı olmayan mahkûmlar var : Meselâ bu adam, nasıl rüşvete vasita oldu? diye mahkûm edilmiş ise, diğerleri de böyle bir şey almıştır diye zan üzerine mahkûm edilmişlerdir. Bunlardan ikisi çıktı. Fakat birisi ne olacaktır? Eğer af yapılacaksa kanun ve usul dairesinde olmalıdır. İki kişi mahkûm edilmiş, birisini affediyor ; aynı sebepten dolayı diğeri yatıyor ve affedilmiyor. Af böyle şahsi ve hissi olmasın!.. Başaralı Mustafa Efendi cidden bu memleketin bir evlâdı bir uzvudur. Fakat; diğerleri de bu memleketin bir evlâdı ve bir uzvudur. Eğer bir cürüm yapılmışsa, onun için nasıl vârit değilse, diğeri için de vâridolamaz. Birisini affet, diğeri affetme, bundan maksat nedir? Af yapılacaksa hepsini affedelim, yapılmıyacaksa hiçbirisini affetmiyelim. İstirham ediyorum, af yapılacaksa hepsini, yapılmıyacaksa, yalnız bunun affedilmesini teklif ederim.

İHSAN B. (Cebelibereket) — Muhterem efendiler istiklâl mahkemelerinin ne gibi mecburiyetlerle ve nasıl maksatlarla teşekkül ettiğini ve âzalarına ne gibi salâhiyetler verdiğinizi hepimiz hatırlarız. İstiklâl mahkemelerinin bugünkü içtimada mevzuubahs olduğu gibi, filân veya filân hakkında, verdiği hüküm gayri-âdilânedir ve istiklâl mahkemeleri hata etmiştir diye bir delil göstermeden aleyhinde bulunmak Heyeti Celilenizi meselenin hakikatını tetkika vakit bırakmadan işi örtbas etmek de bendenizce muvafıkı adalet değildir. Ben soruyorum efendiler! Konya'ya bir İstiklâl Mahkemesi göndermişsiniz. Bu mahkeme filân veya filân efendileri filân ve filân sebepten dolayı mahkûm etmiş. Sonra buraya bir arkadaşınız çıkıyor. Ben bu adamı bilirim, otele gittiğim zaman bedava çorba dağıtmıştı, bu adamı affı lâzımgelir demek...

TEVFİK Ef. (Kângırı) — Bendeniz onun semahatinden bahsediyorum; çorba meftunu değilim. Bu adamın semahatinden bahsediyorum. Rica ederim bu hakaretinizi geri alın.

İHSAN B. — Hakaret makamında söylemedim.

TEVFİK Ef. — Siz bilemezsiniz o nasıl adamdır, o nezih bir adamdır, semih adamdır, kerim adamdır, nazif adamdır, necip adamdır...

İHSAN B. — Efendi Hazretleri, o adam hasis diye mahkûm olmamıştır ki... Benim duyduğuma nazaran şöyle olmuştur, böyle olmuştur diyerek bunun affedilmesi lâzımdır diyor. Bu gibi deliller de kavli mücerrette kalıyor. Düşünmeliyiz ki, efendiler kendilerine itimadettiğimiz bir heyetin ariz ve amik tetkik ederek ve vicdanlarından muhakeme ederek etraflıca vesaiki, delâili tetkik ederek, vicdanlarından kopan bir hükmü tadil ederken diyoruz ki; İstiklâl mahkemesi hata etmiştir. İstiklâl mahkemesi hata etmemiştir ve hata ettiğine dair bir delil yoktur. Konya İstiklâl Mahkemesi hata etmemiştir.

Af meselesine gelince : Bu noktada noktai nazarın değişir. İdrak ettiğimiz bu zafer şerefine, İstiklâl mahkemelerinin mahkûm ettiği bir nevi ceraim erbabı vardır ki; ben de onların affını rica ediyorum. Fakat filân yerli filân değil; umum evlâdı vatana ve bu ceraimi işliyenlere aid olacaktır. (Alkışlar, bravo; sesleri)

Efendiler bu cürüm nedir? Casusluk edenler, düşmanla teşriki mesai ederek memleketin zararına kavlen ve fiilen çalışarak, haini vatan olanları istisna ettirecek olursanız, diğer ceraimin affına şiddetle taraftarım.

Riyaset ettiğim mahkememde öyle mahkûmlar çıkmıştır ki, vicdanına müracaat ederek hüküm verdim ve bugün yeni bulunduğumuz vaziyet karşısında - Cenabı Haktan istirham ederim ki - onlar ıslahıhal etmişlerdir, affedilmeleri iktiza eder. Bunların içerisinde şöyleleri vardır : Bir hastane heyetini teşkil etmiş, bu heyet vatanın müdafaası uğrunda canlarını feda, kanlarını döken guzata bakmamıştır. Depoda entarisi varken giydirmemiştir, erzak tedariki mümkünken, tedarik etmemiştir, yararlıların muntazam tedavisine bakılmamıştır, sonra süt varken verilmemiş, yoğurt varken verilmemiş tabelâda verilmiş gösterilmiştir. Mahkeme bunu tetkik etmiş, bunda bir suiistimal olduğuna kanaat hâsıl olmamış, fakat takibettikleri esas ordu efradını ve hattâ zâbitanını, vazifei mukaddesinden tenfir ettirebilecek bir kabiliyette görmüş ve demiştir ki : Ordunun gayeye vâsil olabilmesi için iyi bakılması lâzımdır, mecruhine hakaret olmaz ve bunları böyle beyhude öldürmüştür demiştir. Ben bugün bunların bile affına taraftarım. Çünkü hatalarını anladılar. İslahıhal ettiler, süründüler, aç kaldılar.

bunları da affetmeliyiz, affa lâyıktırlar. Yalnız haini vatan olanlar müstesnadır.

Sonra; İstanbul'da bir Nigehban Cemiyeti teşekkül etmiş, zâbit düşünmüş : Biz Almanlarla, Bulgarlarla, Avusturyalılarla müttehidiz, nâmütenahi levazimat, mebzul vesait içerisinde mağlûbolduk. Anadolu'da bir varlık teşkil ediyorlar. Elllerinden topları ve silâhları alınmış, bunlar Garpla mücadele edeceklermiş, benim bunu aklım kesmiyor demiş, binaenaleyh bu mağlûbiyeti ve bu mağlûbiyetin elim ve feci akibetini kabul ediyorum. Azmindeki zaıfla, içtihadındaki hata ile Nigehbanı Askerî Cemiyetine girmiştir. İhanetle değil efendiler. Böyleleri vardır.

Fakat bugün ordumuz cihan hayrete düşürecek bir derecede bir kudret göstermiştir. Garbı mağlûbetmiş ve düşmanı denize dökmüştür. Bu adam elini başına koymuş ve düşünmüş ve şimdi hatasını anlıyarak, ağıya ağıya ordunun zaferine dua etmektedir. Böylelerin de affı muvafıkî mâdelettir. (Ali Kemal de öyle sadaları) Ali Kemal haindir efendiler! Ali Kemal içtihadında hata etmemiştir, Ali Kemal bilerek millete ihanet etmiş ve el'an etmektedir. O adamı bana söylemeyiniz. Ali Kemal burada mevzuubahsettirmeyiniz.

MAZHAR MÜFİD B. (Hakkâri) — Ali Kemal'in ismini zikir ile zaptı telvis etmemenizi rica ederim.

İHSAN B. (Devamla) — Şu halde efendiler bendeniz teklif ediyorum ki isterseniz içinizden bir encümeni mahsus teşkil ediniz, bir encümen vücuda getiriniz. İstiklâl mahkemelelerinin ihanete, casusluğa, denaete, hiyaneti vataniyeye merbut olmanın, içtihadına aldanarak cehaletin sevküyle yaptığı hataların faili olan mücrimleri vardır. Bunların hepsini affediniz. çıkarınız ve o zaman bunu da affediniz. Yoksa filân ve filân hakkında af talebetmek doğru değildir.

TEFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Efendim şimdi bir af maddesi tavrı reye konuldu. Encümen namına veya kendi namlarına zannedirim. Hakkı Hami Bey usulü muhakmeden bahis buyurdular. Aynı ilâmda isimleri mevcut eşhasın afları da arkadaşlar tarafından bahs olundu ve böyle bir kanun olamayacağı ileri sürüldü. Halbuki bütün arkadaşların bu hususta söyledikleri söz, affı umumi veyahut bu meseledeki eşhasın affına mütedairdir. İyi bi-

linmelidir ki affı hususi diye bir mesele var ve bu dünyanın her bir yerinde mevcuttur. Bunu, cihanı medeniyet esaslı bir surette kabul etmiştir. Sebebi ise; müterakki mahakimde dahi hatiatı adliye vâkı olduğundandır. Binaenaleyh o şahsın lehinde, sözlerine itimadedilen kimseler şahadet ettiği vakit ve mevzuubasolan şahıs, mensubolduğu millet için güzide bir uzuv olduğu zaman diğer rüfekasından tefrik edilerek affı hususiye tâbi tutulur. Affı umumi meselesine gelince, henüz o günü müdrük değiliz. O günün hulûlünde bütün arkadaşlar - İhsan Bey de dâhil olduğu halde - müttefikan affı umumi meselesini konuşacak, anlaşacak ve yapacaklardır. Binaenaleyh; mübalâğaya varmadan evvel, bugün lehinde fevkalâde itimadettiğimiz arkadaşlar tarafından şahadet vâkı olan Başaralının affı hususisi mevzuubahistir. Diğer refiklerinin de afları ayrıca mevzuubahsolabilir. Çünkü olabilir ki Meclisi Âli âzayı kıramı Başaralı, yahut tüccar ve esnaftan diğer bir zat hakkındaki hükmü hata olduğunu da kabul eder de affeder, buna mukabil de kendi aylıklı memurunu affetmez! Binaenaleyh üçü hakkındaki affı birden reye koymak icabetmez. Belki de Mecliste yalnız Başaralıyı affetmek isteyenler var ve belki de affetmek istemiyenler vardır. Bunun için mâruzatımı hulâsa ederek diyorum ki: Her biri hakkındaki karar ayrı ayrı reye konulmalıdır ve Başaralının affı hakkındaki madde kanuniyenin de reye konması gayet doğrudur. Knaatim bu merkezdedir.

NECİB B. (Mardin) — O madde kanuniye tadil edilmelidir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — Efendiler muhterem İhsan Bey biraderimizin Heyeti Celilenize karşı derûni olarak, vukubulan beyanatına bendeniz de ansamimilkalb iştirak etmek isterim. Fakat zannediyorum ki, İhsan Bey biraderimizin ihsas ettikleri hissiyatın zamanı henüz hulûl etmemiştir. Efendiler; iyi dikkat edelim ve iyi bakalım. İstiklâl diye öz vatanın, anavatanın rahmine koyduğumuz cenin, henüz tevellid etmek üzeredir. Vatan; henüz vaz'ı hamil sancıları hissetmektedir. İstihlâs etmek istediğimiz yerlerdeki kardeşlerimize Yunan gibi, hunhar, zalim, gaddar bir hükümetin ve ona muin olan o memleketteki kimselerin yaptığı fecayi unutulacak derecede değildir. Binaenaleyh o cenini doğurtur, validesinin eline teslim

eder ve onu muhafaza edebileceği günü inşaallan pek yakında idrak edeceğiz. İşte o vakit kim affedilecek, kim edilmeyecek? mevzuubahsedebiliriz. Binaenaleyh bugünkü mesele; affi umumi, affi hususi meselesi değildir. Mevzuubahsolan şey; memleketinde fevkalâde hürmete mazhar olan bir adamın, hasenatının seyyiatına faik olduğunu Meclisi Âlinizdeki arkadaşlarımızın şahadetlerine itimaden kabul edip o zatın hakkındaki hükmün ref'i veya cezasının affi meselesidir. Bunun esasa taallûku olup olmadığı mevzuubahsolamaz. Binaenaleyh; Başaralı Mustafa Efendi hakkındaki hükmü, Meclisi Âliniz ıslahınefsetmiş olduğuna kanaat hâsıl ederek affedebilir. Fakat; o ilâmla mahkûm olan diğer şahıslar hakkında esas itibariyle bir teklif mevcut değildir. Adliye Encümeninde böyle bir teklif ne müzakere ne de tetkik edilmemiştir. Onlar hakkında da Adliye Encümeninin bir mazbatası olsaydı; bu hususta söz söyleyebilirdik. Mademki yoktur, bu da mevzuubahsolamaz. Bendeniz de Mustafa Hulûsi Efendi tarafından teklif edilen madde kanuniyenin reye vaz'ını teklif ederim. (Müzakere kâfidir sadaları)

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetine dair bir takrir yoktur.

MEHMED VEHBİ Ef. (Konya) — Esasen müzakerenin kifayetine karar verilmişti.

EMİN B. (Canik) — Efendim, Adliye Encümeninin mazbatasını iyice tetkik ve istima buyurulursa istiklâl mahkemelerinin kararları kâti olmak dolayısıyla, encümenin meselenin tetkikine imkân kanuni göremediği anlaşılır. Mesele hakikaten ehemmiyeti haizdir ve encümeni bu mesele meşgul etmiştir ve edecektir. Çünkü, bu kabîl 10 - 15 evrak mevcuttur. Müfid Efendi Hazretlerinin buyurdıkları gibi, Adliye Encümeni gerek bu evrakı, gerekse diğer evrakı tetkik etmemiş değildir, tetkik etmiştir. Fakat, kanaatini izhara imkân kanuni olmadığından birşey dememiştir. İhsan Bey biraderimiz biraz evvel bir hastane erkânından bahsettiler. O buyurdıkları evrak da bizdedir ve Cemal Efendi namında bir zata aittir. Yarın o da gelecektir. Nitekim, onun hakkında da imkân kanuni göremediğimizden bilâmütalâa Meclisi Âliye arz edeceğiz. Şu halde tevali edecek olan emsali mazbatalar hakkında, esaslı karar vermezsek, ileride beyhude yere izaat vaktetmiş olursunuz. Evvel beevvel, hallolunacak mesele;

Adliye Encümeninin bu baptaki mütalâatını dermeyana hakkı mevcut mudur, değil midir? Böyle bir hak var mıdır? Biz olmadığı kanaatinneyiz ve bundan sonra bu kabîl evrakın mütevaliyen gelmekte olmasına nazaran böyle bir hak, Encümeni Adliyeye verilmek caiz midir? Değil midir? Bu hususatı şimdiden halledersek, mesele de bitmiş olur. Mevzuubahsolan evraka gelince: Bu evrakı arkadaşlarımız okumuş ve tetkik etmişlerdir. Eğer af veya ref'i hükmü muvafık görülüyorsa, her halde içlerinden bir veya ikisini ayırmak doğru değildir. Günâhtır ve yanlışdır. Ya İstiklâl mahkemelerinin hükümleri katîdir. Encümen de tetkik ederek mütalâasını dermeyan edemez ve ref'i hükmü de caiz değildir diye bir karar verirsiniz. Veya bundan sonra gelecek evrak için de Adliye Encümenine bir tarîk gösterirsiniz. Çünkü, burada okunmakla lâyıkiyle ittila kesbedemiyorsunuz. Binaenaleyh; Adliye Encümeni mütalâatını beyan etmek salâhiyetini haiz olursa şu ve şu noktalar vardır diyerek bir kanaat izhar eder ve onun üzerine müzakere cereyan eder ve illâ, beyhude yere meşgul olacaksınız. Efendiler bendeniz de İstiklâl Mahkemesinde bulundum, lâyuhti değiliz. Belki hatada bulundum. Binaenaleyh böyle hatası mahsûs ve malûm olan mesailde bir tarîk açmak bendenizce gayet muvafıktır ve bunları encümen tetkik ederek, mütalâatını bildirmelidir; Heyeti Aliye de hakem olmalıdır. Ve illâ, meseleyi halledemiyerek karanlıkta yürümüş olursunuz. Çünkü delâil var mı, yok mu? Bilmiyorsunuz. Encümense, kendisini salâhiyettar görmediğinden tetkikatta bulunarak, beyanı mütalâa edememiştir. Bendeniz arz ediyorum ki: Af lâzımsa hepsi hakkında yapınız, kanaatim budur.

EMİR Pş. (Sivas) — Encümene havaleden maksat nedir?

REİS — Efendim müzakerenin kifayetine dair bir takrir var. Okunacak.

Riyaseti Celîleye

Müzakere kâfidir, şükranı zafer olmak üzere Konya İstiklâl Mahkemesince mahkûm Başaralı Mustafa ve Bidayet Reisi İhsan efendiler hakkındaki hükmün ref'ini teklif ederim.

6 Eylül 1338

Mardin Mebusu

Necib

REİS — Efendim müzakerenin kifayetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü.

Efendim bir tadilname daha veriliyor. Âzadan Sâbit ve Refet efendilerin de bu affa ithali teklif ediliyor. Esasen bunların mahkûmiyetleri üçer aydı ve bunlar müddeti mahkûmiyetlerini ikmal ederek çıkmışlardı. Binaenaleyh affedilecek cezaları da kalmamıştır. Bu tashih edilmek isteniliyor. Şimdi mevzuubahsolan Mustafa Efendi ile Reis İhsan Beydir. Başka refikleri yoktur.

Meclis Riyasetine

Madde 1. — Rüşvet maddesinden dolayı mahkûm Başaralı Mustafa Efendi, Bidayet Reisi İhsan ve âza Sabit ve Refet efendiler affedilmiştir.

Madde 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

Madde 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

İşbu kanunun reye vaz'ını teklif eyeriz.

Yozgad

Mardin

Feyyâz Âli

Necib

(Âzalar dâhil değildir, sadaları)

SADIK B. (Kırşehir) — Âzalar tard cezasiyle mahkûmdurlar.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim bu meselenin aslı yanlış tutulduğu gibi, bu takrirler de bizi daha yanlış yola sevk ediyor. Affı icabettiren esbab nedir? Böyle filân veya filân adam affedilmiştir diye bir takrir verir ve şu veya bu adamı da affedelim dersek, çok yanlış ve hatalı olur. Bu da öyle yanlış gidiyor. Yani adli hata vardır. Yalnız Büyük Millet Meclisi bir noktayı nazarı dikkate almalıdır ki lehül-hamd bugün muzafferdir. Hiyaneti vataniye gibi, düşmana yardım edenlerden gayri mahkûminin affı için bir takririmiz var. Bundan evvel Adliye Encümenine havale edilmişti. Bunun kabulü için üç seneden beri kalbimizin titrediği İzmir'e kavuşmaktan daha büyük bir fırsat olamaz.

VEHBİ Ef. (Konya) — Ne olur, bugün bu çıkarsa kıyamet mi kopacak? Böyle fedakâr gayur, millete hadim bir adam affolunsa ne olur?

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendi Hazretleri bir adam ne ise ve bir adam üzerine

nasil kalbimiz çarpıyorsa, diğer evlâdı vatan için de böyle olmalıdır. Bu, bir adam değil, bir hak-tır. Hak üzerine yürüyoruz. Binaenaleyh; bunlar gibi mağdur olanlar da vardır. Onları da müsavi tutmamız lâzımdır. Bunlar gibi daha birçok mağdur olmuş kimseler vardır. Bunlar, ahval icabatı, İstiklâl mahkemesinin fevkalâdeliği ve o günün hükümleridir. Bunu kendileri de muteriftir ve bu hükümler zamanın icabatı idi. Şimdi bu mahzur ref'olunmuştur. İki günde hazırlamak ve buraya gelmek üzere bunu umumi yapalım.

VEHBİ Ef. (Konya) — İki günde olmaz ki!

REFET Ps. (İzmir) — Beyefendiler mevzuubahsolan Başaralı, bu ismi Konya hâdisesi münasebetiyle hatırlıyorum. Fakat efendim Konya'da mahkûm olanlar içinde Başaralı Mustafa Efendi gibi birçok insanlar vardır. Eğer Başaralı affedilirse, onunla beraber diğerlerinin affı lâzımdır. Affa, zaferin zekâtı derler. Fakat zafer henüz tam değildir ve bugün biz, tam zafer gününde olmadığımızı ve zafer gününün pek yakın olduğunu ve fakat gelmediğini unutursak aldanırız. Efendiler af, ekseri zamanlar bir zarftır, bir hatadır. İctihat farkı ve saire, ve saire... Bizim henüz kulaklarımıza giremez ve girmemelidir ve girmeyecektir. Bugün her şeyden evvel, herkesten evvel, belki de adaletten evvel vatan var, vatanın kurtarılması var ve bütün mevzuubahsolan vatan-dır. Acaba bugünden biz, içtihat hatası gösterenleri affedeceğimizi ihsas edersek, daha nice zavıf imanlılar içtihat hataları yapmak sevdasına düşecekler! Bunun neticesi vahîmdir. Arkadaşlar! Bizim ağızımızdan hiçbir zaman vatan yolunda fenalık edenler; zaf gösterenler ve saire ve saire için ve bilhassa hainler ve casuslar için af sözü çıkmamalıdır. Çünkü : Bugün bunlar arasında kimin içtihat hatası yaptığını, kimin yapmadığını anlayamayız. Bunun için hiçbir zaman bizim ağızımızdan af kelimesi çıkmamalıdır. Af zamanı gelecek mi? Onu bilmiyorum. İhtimal ki, gelir. Fakat onu, bugün düşünmek mecburiyetinde değiliz ve düşünmeye de mezun değiliz. Bunu; düşündüğümüz zaman, bu kelime, bizim ağızımızdan çıktığı zaman büyük bir hatayı idari işleriz. Za'fın açtığı yol, memleket için pek fena bir yoldur. Eğer, bu adamlar içerisinde yanlışlıkla, hata ile mahkûm edilenler varsa, onlar bugüne kadar cezalarını çekmişlerdir. Bunların affı ihtimal ki, yakındır. Fakat; bugün aştan, bilhassa affı umumi-

den bahsedemeyiz ve bahsetmeye de mezun değiliz. Bekliyelim efendiler! Bu, bence pek tehlikeli bir şeydir. Zafer günü pek yakındır, bugüne kadar bekledik biraz daha bekliyelim. Düşüneceğimizi, ancak o zaman ve o gün düşünebiliriz efendiler...

VEHBİ Ef. (Konya) — Rica ederim; müsaade buyurun (Ayak patırdıları) Yıksanız inmem... Paşa Hazretleri gayet yanlış söylemiştir. Başaralı hain değildir. Başaralı hâdisi isyaniyede bulunmamıştır, Başaralı bir fenalık etmemiştir. Başaralı hata olarak mahkûm olmuş. Altı ay oldu bu takrir verildi. Bunun için, takrir bugün verilmedi. Karahisar Mebusu Mustafa Hulûsi Efendi altı ay evvel müracaat etmişti. Müzakeresi bugüne tesadüf etti. Biz, diyoruz ki : Bunun affı ile kıyamet kopmaz. Bu iyi bir adamdır. Bu adam çok hamiyetlidir, mağdur olmuştur, çok fedakârdır. Efendiler şu bu adamın mağduriyetini izale etmekle bir za'fı kalb mi hâsil olur? Hükümetin idaresine bir za'f mı gelir? Yoksa bu; bir kaatil, bir eşkiya, bir cani midir? Hükümete karşı koymuş bir adam mıdır da bunun affı ortaya konunca za'fa delâlet ediyor?

REİS — Takrirler var, reye koyacağım.

Riyaseti Celileye

Evrakın tetkikiyle hulâsai hüküm meal ve müeddasına nazaran beyanı mütalâa edilmek ve ona göre bir maddei kanuniye tesbitiyle Heyeti Umumiyyeye arz edilmek üzere evrakın Adliye Encümenine iadesini teklif eylerim.

Bitlis

Hüseyin Hüsnü

Riyaseti Celileye

Sükraneî zafer umumi olmak lâzımgelir; biina-yetillah sekiz on gün sonra zaferi nihai akibinde Meclisi Âli bir affı umumi yapacaktır. Affı umumi, mahkûmlar hakkında affı hususiden daha nâfidir. Binaenaleyh halihazırda Adliye Encümeninin mazbatasının kabul buyurulmasını teklif ederim.

6 Eylül 1338

Karahisarı Şarki
Mebusu
Ali Süruri

REİS — Efendim müsaade buyurumuz; takririn birisi doğrudan doğruya Adliye Encüme-

nine iadesine ve bundan sonra bir madde yapılarak Meclise arzına, diğeri de evrakın, Adliye Encümeninin mazbatasının kabulüne dairdir. Hüseyin Hüsnü Beyin takririni kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

YASİN B. (Gazianteb) — Efendiler biz affetmiyelim demiyoruz. Hocanın sözüne imân getirdik, inandık, biz de kabul ettik. Fakat Adliye Encümeni ve Hükümet bunun hakkında söz söyledi. Adliye Encümeninin de sözünü dinliyelim. Affetmenin de bir usulü var. Ne olur efendim? Bu evrakı Adliyeye havale edelim. Adliye Encümenine salâhiyet verelim. Onlar bu ada aların şayanı affolup olmadığını tetkik etsin.

REİS — Efendim Yasin Beyin takriri de evrakın Adliye Encümenine iadesi hakkındadır. Böyle bir takrir demin reddedildiği için bu, reye konamaz.

YASİN B. (Gazianteb) — Rica ederim benim takririmde fark var.

REİS — Adliyeye taallük ettiği cihetle, encümene havale edelim diyorsunuz.

EMİN B. (Canik) — Mesele gayet mühimdir. Beyhude meşgul olacaksınız.

(Bu mesele ayırdır sesleri.)

Riyaseti Celileye

Adliye Encümeni Reisinin verdiği izahat üzerine körükörüne, af günahıdır. Bu ve emsali mesailin Adliye Encümenince tetkik ve neticei mütalâanın Heyeti Umumiyyeye arzı hususunun reye vaz'ını teklif ederim.

Gazianteb

Yasin

REİS — Efendim bir maddei kanuniye müzakere ediliyor. Bu ve emsali hakkında affı umumi teklif edilmek üzere Adliye Encümenine gönderilmesini kabul edenler... Kabul edilmemiştir.

Efendim birinci madde hakkındaki tadilmeleri okutuyorum.

Meclis Riyasetine

Madde 1. — Rüşvet maddesinden dolayı mahkûm Başaralı Mustafa, Bidayet Reisi İhsan efendiler affedilmiştir.

Madde 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

Madde 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

İşbu kanunun reye vaz'ını teklif eyleriz.
Yozgad Mardin
Feyyaz Âli Necib

REİS — Necib ve Feyyaz Âli beylerin ta-dilnamesini reyinize vaz'ediyorum.

Ihsan Beyle Başaralı Mustafa Efendinin af-fını kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

Efendim ekseriyetle birinci madde hakkın-daki tadil takriri kabul edilmemiştir. (Ekseri-yet vardır, tâyini esamiyle yapınız sesleri) Efendim! Ekseriyet yoktur. Kâtiplerle ittifa-kımız vardır. Mesele yoktur. Maddeyi reye ko-yuyorum.

Birinci madde — Konya'dan Başaralı Mus-tafa Efendi affedilmiştir.

REİS — Birinci maddeyi kabul edenler lû-tfen ellerini kaldırsın. Birinci madde ekseri-yetle kabul edilmiş. Başaralı Mustafa Efendi affedilmiştir.

NEŞET B. (Kângırı) — Birincisinde ek-seriyet vardı, bunda ise yoktu, suiistimal edi-liyor. (Bu olmaz, tâyini esamiyle reye koyunuz sesleri.)

REİS — Efendim ben vazifei kanuniyemi yapıyorum. (Gürültüler.)

(İkinci maddeyi reye koyunuz sesleri.)

İkinci madde — İşbu kanun tarihi neşrin-den muteberdir.

REİS — İkinci madde hakkında söz isti-yen var mı? (Hayır sesleri.) İkinci maddeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. İkinci madde de kabul edilmiştir.

Üçüncü madde — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

REİS — Söz isteyen var mı? (Kabul sesleri.) Üçüncü maddeyi kabul edenler ellerini kaldır-sın. Üçüncü madde kabul edilmiştir. Efendim kanunun heyeti umumiyesini reye vaz'ediyorum.

TAHSİN B. (İzmir) — Müsaade buyuru-nuz efendim. Tâyini esamiyle reye vaz'ı hakkın-da takrir vereceğiz.

DURAK B. (Erzurum) — Elinizde takrir yoktur, niçin bekliyorsunuz? Sebep ve hikmeti nedir?

REİS — Heye-i umumiyesinin tâyini esa-miyle reye konulması için takrir verilecek. (Tak-

ririn vürudunu mu bekliyeceğiz? Reye koyunuz sesleri.)

REİS — Müsaade buyurun efendim. Madem ki tâyini esamiyle yapılmasını istiyorlar, tâyini esamiyle yapalım.

ABDÜLGAFUR Ef. (Karesi) — Efendim mademki elinizde takrir yoktur, niçin bekli-yorsunuz? Reye koyunuz rica ederim.

DURAK B. (Erzurum) — Biz de bundan sonra, yarım saat sonra takrir veririz.

MUHİDDİN BAHA B. (Bursa) — Demek-ki bu memlekette zenginler kurtulacak, fakir-ler hâlâ yatacak. Demekki fakirler hâlâ mağ-dur ve mağlûptur. Zenginler galiptir.

REİS — Efendim tâyini esamiyle yapılması hakkındaki takririni okuyoruz.

Riyaseti Celileye

Aynı cürümden mahkûm üç şahıstan birinin affı, diğerlerinin idamei mevkuffiyeti, kanunu adaletle kabili telif değildir. Tâyini esamiyle reye konulmasını talebederiz.

İzmir	Karahisarı Şarki	Gazianteb
Tahsin	Ali Süruri	Kılıç Ali
İzmit	Kayseri	Adana
Hamdi	Sabit	Eşref
Adana	Gazianteb	Burdur
Zekâi	Yâsin	İsmail Subhi
Adana		Saruhan
Zamir		Mustafa Necati

REİS — Efendim kanunun heyeti umumiye-sini tâyini esamiyle reye vaz'ediyoruz. Lütfen reylerinizi istimal buyurunuz.

(Âra istihsal edildi.)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim zâbitana bir nefer tayını verilmesi hakkında bir kanun vardı. Geçen gün Maliye Vekili Bey aldı, henüz getirmedir. Şimdiye kadar müzakere edi-lecekti.

REİS — Yazarız efendim...

Efendim Başaralı Mustafa Efendi hakkın-daki Kanunun reye vaz'ında reye iştirak eden âzanın adedi 160; 83 kabul, 22 müstenkif, 55 ret. Nisap için bir rey istiyor.

(Efendim burada rey vermiyenler var. On-lar reylerini versinler sesleri)

REİS — Efendim nisap yoktur. Binaenaleyh..

CEMİL B. (Kütahya) — Âzadan biri reye iştirak etmedi. Onunla nisap vardır.

REİS — Efendim nısap yoktur. Binaenaleyh varın tekrar reye koyacağım.

Efendim beş dakikalık bir celse hafiyemiz vardır.

(Celsei hafiye akdedilmiş ve Perşembe günü içtima etmek üzere celse tatil olunmuştur.)

(Üçüncü celse hafidir.)

Hitamı müzakerat; saat : 5,00

İçtimaî âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası

2. — Evrakı varide

Muzafferiyet münasebetiyle mevrut tebrik telgrafları

Muharebatı ahirede fedakârlık gösteren tayyareci zabitanın takdirnâme ile taltiflerine dair Başkumandanlık tezkeresi

Üseranın iagesi için Muaveneti İçtimaiye bütçesine kırk bin lira ilâvesi hakkındaki lâ-yihai kanuniye

Elbise bedeli Kanununun tefsirine dair Müdafaai Milliye Vekâleti tezkeresi

Nisabı müzakere hakkında Divanı Riyaset kararı

Encümenlerden mevrut mazbatalar

Erzurum Mebusu Âsım Beyle rüfekasının, Zabitan ve mensubini askeriyyeden kat'olunan

yüzde yirmiler hakkındaki teklife dair Lâ-yiha Encümeni mazbatası

Düşmandan istirdadedilen mahallerin 1338 senesi mükellefiyetlerinin affı hakkında Gaziantep Mebusa Ali Cenani Beyin teklifine dair Lâ-yiha Encümeni mazbatası

Muvazene mazbatası

Adli bir komisyon için intihap

Başaralı Mustafa Efendinin affı hakkındaki lâ-yihai kanuniye

Müzakere edilecek mevad

Sıhhiye bütçesi

Ankara'da bir İstiklâl Mahkemesi teşkiline dair tezkere

Mükellef etibba ve baytarlar hakkındaki lâ-yihai kanuniye